БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиген.

1951 декабрь 21 ПЯТНИЦА № 249 (2423)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Тыва автономнуг областың улус судтарының (улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлекчилериниң) соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында. Ажылчы чоннарның Тыва автономнуг область Соведениң күүсекчи комитединиң дыннадыы (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: Н. Маадыр-оол — колхозта партия өөредилгези (2 арын).

ОБЛКҮҮСКОМДА: Тыва автономнуг области 1951 чылда чарлатынган эң дээре уран-чечен чогаалдар дээш конкурстуң түңнелдериниң дугайында (2 арын).

Г. Иванов — ВКП(б)-ниң район комитеттериниң пленумнарының дугайында (2 арын).

Г. Кржижановский — Суг күжүбиле ажылдаар баштайгы Совет электростанция (3 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Совет улустуң күчүлүг чаңгыс эви

Декабрь 16-да Россия Федерациязының, Украинаның, Белоруссияның, Азербайджанның, Латвияның, Литваның, Киргизияның, Таджикистанның болгаш Армениянның хоорайларынга база суурларынга улус судтарының соңгулдалары бооп эрткен. Улус судтарының чаа эрткен соңгулдалары болза, бистиң бүгү төрээн чуртувустуң ажылчы чоннарының кайгамчыктыг байырлалы, Ленин — Сталинның партиязын долгандыр оларның сырый катышканының болгаш чаңгыс эвиниң илергейлээшкини болган.

ССРЭ-ниң большевик партияга кижизиткен ажылчы чоннары боттарының политиктиг идепкейин болгаш бедик организастыын ол соңгулдаларга база катап көргүскеннер. Социалистиг ниитилелдиң бүгү ажылчы чоннарының мораль-политиктиг чаңгыс эви бодунуң күчүзүн база катап чаа күш-биле көргүскен.

Совет кижилер улус судтарын — улус шиитткекчилерин болгаш улус төлээлерин бир эп-сеткилдиг соңгувушаан, большевик партияның болгаш Совет чазактың политиказы дээш, бистиң чуртка коммунизмниң тиилелгези дээш бадылааннар.

Совет судтуң тургузуунуң демократтыг принциптерин тодаргайлавышаан, улуг баштынчы Ленин «Бис боттарывыс шиидер ужурлуг бис. Бүгү хамаатылар судка болгаш чуртту эргелеп чагырарынга шупту киржир ужурлуг. Бүгү ажылчы чоннарны шуптузун күрүнени эргелеп чагырарынга киириштирери биске чугула» деп өөредип чораан.

Большевик партия болгаш Совет чазак В. И. Ленинниң ол айтыышкынын хажык чокка боттандырып турар. Ону күүседириниң бир аргазы болза, шиидилгениң херээнге ажылчы чоннарны калбаа-биле киириштирери болур.

Бо соңгулдаларга белегкелдиң үезинде ажылчы чоннарның ниити хуралдары болгаш хөй-ниити организациялары совет улустуң эң эки оолдарын болгаш кыстарын, партияның политиказын билир, ону эрестиг күүседиринге белен кижилерни улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлериниң кандидаттарынга депшиткеннер. Бодунуң ак-сеткилдиг ажылы-биле чоннуң болгаш хөй-ниитиниң идегелин бүзүреткен кижилерни совет улус өөрүшкүлүү-биле улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлеринге соңгаан.

Совет суд—делегейде эң демократыг суд. Бистиң судтуң сорулгазы болза, улуг Октябрьниң чаалап алыышкыннарын камгалаары, күрүнениң болгаш хамаатыларның эргеажыктарын камгалаары болур. Совет суд үгле шиидер эвес, харын улуг кижизилгелиг ажылды база чорудуп турар. Бистиң чурттуң масса чоннары совет судту хүндүлээр болгаш аңаа идегээр. Ооң ужурунда улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлеринге боттарының билир, бүзүрээр кижилерин соңгуп турар. Совет судка болгаш аңаа соңгуур кижилеринге боттарының санал күзелдерин соңгукчулар соңгулда хүнүнде патриоттуг сөстер-биле илередип турганнар. Соңгулда үезинде хөй-хөй соңгукчулар большевик партияга, улуг Сталинга өөрүп четиргенин илередип бюллетеньнерге демдеглеп бижип турганнар. Соңгукчулар «Сталинчы Конституция делгерезин!», «Аас-кежиктиг чурттал ганы берген улуг Сталинга алдар!», «Социалистиг хоойлуну хажык чокка күүсединер, эргим шиитткекчилер болгаш улус төлээлери!» деп сөстер-биле боттарының чагыгларын берип турганнар.

Бистиң Тыва автономнуг областың ажылчы чоннары Совет Эвилелиниң өске улустары-биле кады улус судтарының соңгулдаларынга база идепкейлиг киришкеннер. Дыка хөй соңгулда участоктарынга хүндүскүнүң 12 шак үезинде-ле соңгукчулар барык шупту бадылапкан турган. Бадылаашкынга соңгукчулар бедик көдүрлүүшкүннүг киришкеннер.

Коммунистериң болгаш партийжи эвестериң сталинчы блогу долу тиилелгени чедип алган. Бистиң Тыва автономнуг областың улус судтарының чажыт бадылаашкынныг бүгү-ниити, дорт болгаш деп эргелиг соңгулдаларынга соңгукчуларның 99,33 хуузу киришкен. Бадылаашкынга киришкеннериң иштинден улус шиитткекчилеринге кандидаттар дээш 99,65 хуузу, улус төлээлеринге кандидаттар дээш 99,97 хуузу бадылааннар. Областың иштинде улус шиитткекчилеринге 18 кижини, улус төлээлеринге 1150 кижини соңгаан. Соңгуткан улус төлээлери болза, ажылчын зиҢгының, колхозчу тараачыннарның болгаш бистиң күш-ажылчы интеллигенциявыстың мурнакчы төлээлери болур. Оларның чамдыызы ам ийи удаа соңгудуп турарлар.

Тыва областың ажылчы чоннары Совет Эвилелиниң өске крайларының болгаш областарының ажылчы чоннары-биле кады улус судтарының соңгулдаларынга улуг идепкейлии-биле киришкеш, большевик партияны, улуг башкы Сталинны долгандыр сырый катышканын, Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазы-биле коммунизмниң тиилелгези дээш демисежиринге беленич база катап бүгү делегейге көргүскеннер.

Улус шиитткекчизинге азы улус төлээзинге соңгудары улуг алдар. Ол чорук социалистиг хоойлуну чөп боттандырар, күрүнениң болгаш хамаатыларның эрге-ажыктарын шыңгыы камгалаар дугайында улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлеринге улуг хүлээлгени хүлээндирип турар. Ол харыысалгалыг ажылды чедиишкинниг күүседирде суд чорудулгазының чурумун болгаш совет хоойлуларны билири чугула. Улус төлээлери—улус судтарының дең эргелиг кежигүнү. Улус шиитткекчизи чок турар үеде ону улус төлээзи солуп ажылдап болур. Ыидыгның төлээзинде, улус төлээлериниң, ылангыя бир-ле дугаарында соңгутурган улус төлээлериниң дугайында онза сагыш салып, оларны өөредири тергиин чугула.

Соңгулданың белеткели чоруп турар үеде соңгукчулар улус судтарының ажылында бар четпестерни шүгүмчүлеп, илередип, моон соңгаар судтарның ажылын улам эки-жидериниң дугайында боттарының тодаргай саналдарын бергеннер. Районнарның партия болгаш совет организациялары улус судтарының ажылынга турган четпестерни дарый хуусаада узуткаарының хемчеглерин ам дораан алыры чугула.

Ам сорулга болза, совет судтарның ажылдакчыларының идей-политиктиг кижизидилгезиниң дугайында партия организацияларындан доктаамал сагыш салыры, Сталинчы Конституцияның улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлеринге хүлээткен бедик хүлээлгелерин боттандырар талазы-биле оларга үргүлчү дузалажыры болур.

Тыва автономнуг областың улус судтарының (улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлериниң) соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Соведениң күүскомунун ДЫННАДЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Соведениң Президиумунуң 1951 чылдың октябрь 28-те Чарлыын ёзугаар Тыва автономнуг областың бүгү районнарынга болгаш Кызыл хоорайга 1951 чылдың декабрь 16-да улус судтарының (улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлериниң) соңгулдалары болган.

Бүгү черлерге бадылаашкын эртенгиниң 6 шакта эгелээн болгаш 24 шакта доозулган. Улус судтарының соңгулдалары канчаар-даа аажок политиктиг көдүрлүүшкүннүг болуп, соңгукчуларның бедик идепкейи-биле болгаш организастыг чоруу-биле эрткен.

Бүгү-ниити, дорт болгаш дең соңгулда эргелерин үндезилеп, чажыт бадылаашкын-биле болуп эрткен улус судтарының соңгулдаларынга бүрүткеткен соңгукчуларның 99,33 хуузу киришкен.

Бадылаашкынга киришкен ниити соңгукчулардан улус шиитткекчилериниң кандидаттары дээш 99,65 хуу болгаш улус төлээлери дээш 99,97 хуу бадылаан.

Ынчангаш бүгү соңгулда округтарынга коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестериң блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынның хөй нуруузу бердинген. Улус шиитткекчилеринге 18 кижи, улус төлээлеринге 1150 кижи, ооң иштинде 54,52 хуузу партия кежигүнү эвестер, 38,78 хуузу херээженнер соңгутунган.

Тыва автономнуг областың Кызыл хоорайның улус судтарының (улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлериниң) соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында

РСФСР-ниң Дээди Соведениң Президиумунуң 1951 чылдың октябрь 28-те чарлыын ёзугаар 1951 чылдың декабрь 16-да Кызыл хоорайга улус судтарының (улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлериниң) соңгулдалары болган.

Хоорайның бүгү соңгулда пунктуларынга бадылаашкын эртенгиниң 6 шакта эгелээн болгаш 24 шакта доозулган.

Улус судтарының соңгулдалары канчаар-даа аажок политиктиг көдүрлүүшкүннүг болуп, соңгукчуларның бедик идепкейи-биле болгаш организастыг чоруу-биле эрткен.

Бүгү-ниитиниң дорт болгаш дең соңгулда эргелеринге үндезилеп, чажыт бадылаашкын-биле болуп эрткен улус судтарының соңгулдаларынга соңгукчуларның 99,96 хуузу киришкен.

Бадылаашкынга киришкен ниити соңгукчулардан улус шиитткекчилериниң кандидаттары дээш 99,49 хуу болгаш улус төлээлериниң кандидаттары дээш 99,98 хуу бадылаан.

Ынчангаш, хоорайның соңгулда округтарының талазы-биле коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестериң блогунун кандидаттары дээш бадылаашкынның хөй нуруузу бердинген.

Бадылаашкынның түңнелдери-биле Кызыл хоорайга улус шиитткекчилеринге болгаш улус төлээлериниң мооң адаанда эштер соңгутурган:

Кызыл хоорайның улус судтарынга 1951 чылдың декабрь 16-да соңгутурган улус шиитткекчилериниң болгаш улус төлээлериниң ДАҢЗЫЗЫ

Кызыл хоорайның 1-ги участоктун улус судунга чөөн талакы № 1 соңгулда округунун талазы-биле

Улус шиитткекчизи

Инихов Инокентий Сергеевич

Улус төлээлери

Аракчаа Куулар Мунзукович
Балкин Порфирий Михайлович
Бородкина Анна Федоровна
Булычева Мария Алексеевна.
Волошин Иван Павлович
Верзилова Валентина Степановна
Власов Дмитрий Савельевич
Воеводина Анна Васильевна
Гребнев Леонид Васильевич
Гончарова Лидия Ивановна
Григорьев Иван Иванович
Гребенников Герман Викторович
Дресвянников Василий Николаевич
Дегтярева Нина Николаевна
Зайцев Комбу Апанаевич
Заврина Галина Васильевна
Иконников Алексей Харитонович
Иванов Антонид Леонидович
Кузнецова Мария Владимировна
Курченко Иван Семенович
Кюнзегеш Юрий Шойдакович
Кольцов Максим Герасимович
Кызыл-оол Александр Чамзыевич
Кандауров Павел Федорович
Коровина Зоя Ивановна
Колодей Яков Иванович
Куликова Екатерина Дмитриевна
Крылова Валентина Ильинична
Куницкий Яков Викентьевич
Ковалев Виктор Гаврилович
Курочкин Георгий Аркадьевич
Люндуп Монгуш Надынович
Лощенко Юлия Александровна
Марьясова Мария Никифоровна
Мошкин Иннокентий Иванович
Новасельная Любовь Ивановна
Намдара Олег Тундукович
Орлова Елена Николаевна
Огородников Дмитрий Дмитриевич
Петрова Анна Григорьевна
Пенгафельд Николай Семенович
Пансюра Виктор Петрович
Плотницкая Матрена Пантелеевна
Пресс Давид Моисеевич
Подваленко Евдокия Харламовна
Петракова Екатерина Алексеевна
Раздобреев Николай Георгиевич
Суслопарова Александра Михайловна
Саломатова Ольга Николаевна
Смажевских Иван Кузьмич
Семенова Надежда Флегонтьевна
Суицов Демьян Иванович
Селина Галина Андреевна
Савельев Василий Андреевич
Самороков Гавриил Петрович
Строкова Мария Яковлевна
Степанов Иван Иванович
Строгова Екатерина Ивановна
Соколова Нина Михайловна
Степанова Ариадна Валентиновна
Самороков Петр Михайлович
Ткаченко Зоя Алексеевна
Тростенецкий Иван Федорович
Тапханаков Григорий Матвеевич
Туркова Анна Михайловна
Федотов Иван Андреевич
Храмовских Анна Евдокимовна
Хохлышева Елизавета Федоровна
Чернышев Никон Радионович
Черванев Иван Григорьевич
Шишкин Дмитрий Потапович
Шишов Александр Федорович
Шимит Серен Домбаевна
Шертен Максим Аксакович
Чамзрын Монгуш Монгушовна

Кызыл хоорайның 2-ги участоктун улус судунга барыын талакы № 2 соңгулда округунун талазы-биле

Улус шиитткекчизи

Алексеев Сергей Николаевич

Улус төлээлери

Антипин Леонид Николаевич
Ананьин Александр Николаевич
Богданова Екатерина Андреевна
Баутин Геннадий Иванович
Бюрбю Борис Шарапович
Вострякова Антонида Петровна
Васечкина Нина Алексеевна
Волкова Елизавета Николаевна
Валова Александра Никитична
Волоцкий Степан Константинович
Голубцова Нина Антоновна
Грекова Прасковья Ильнична
Горбунов Потап Лаврентьевич
Гаврилов Сергей Владимирович
Дятлов Архип Владимирович
Долгар Кыргыс Балчироловна
Ёнзак Долгар Шагдыровна
Елисеев Семен Афонасьевич
Ефимов Анатолий Семенович
Егошина Евгения Захаровна
Ичик Яков Донгуролович
Иванцова Галина Николаевна
Квитных Елизавета Ивановна
Короткова Наталья Прокопьевна
Ковалев Петр Семенович
Карпов Александр Максимович
Кертык Сергей Самбунович
Капустина Степанида Михайловна
Кулипанова Клавдия Алексеевна
Коробейников Петр Андреевич
Лебедов Глеб Николаевич
Лаптенкова Зинаида Ивановна
Лантухов Борис Григорьевич
Лапин Александр Михайлович
Макаренко Евдокия Тимофеевна
Момбужай Долана Домбаевна
Медведев Силантий Наумович
Мошкин Тимофей Захарович
Мамыкина Антонина Макаровна
Навознова Нина Захаровна
Никулин Константин Перфирьевич
Осипкин Григорий Макарович
Оржак Дарыжык Намнайолович
Пала Дмитрий Топчунович
Пономарева Пелегея Петровна
Приезжих Михаил Ермолаевич
Петрусева Дарья Константиновна
Прокопенко Агния Николевна
Рясик Надежда Матвеевна
Рыбалкина Анастасия Андреевна
Родин Константин Федорович
Раздобреев Петр Савельевич
Санников Александр Георгиевич
Сергеева Ольга Ивановна
Смирнов Никандр Фирсович
Селиверстов Павел Иванович
Сипкина Зинаида Семеновна
Седов Алексей Силантьевич
Сухачев Николай Макарович
Саранин Михаил Архиповичх
Селина Ульяна Ивановна
Табаева Надежда Николаевна
Торжу Анна Набраловна
Тамбил Соян Самбилович
Тодышева Фаина Николевна
Толпышев Владимир Иванович
Филимонова Устинья Михеевна
Филиппов Павел Леонтьевич
Хүрекпен Картыгол Кадролович
Чижиков Иван Яковлевич
Черкашин Михаил Васильевич
Часкал Таисья Буяновна
Чистяков Иван Васильевич
Черкашина Антонина Терентьевна
Шашков Александр Георгиевич

Совет демократияның байырлалы

ЛЕНИНГРАД. Улус судтарынче соңгулдаларның хүнүнде Ленинниң хоорайы туктарның ак-кызыл торгузу-биле, транспорантылар болгаш чырыткыланчак иллюминацияның оттары-биле каастанган турган.

И. В. Сталин аттыг проспект калбак лента болуп чатылган. Узун проспектиниң ол-бо кыдыгларында хөй каът бажыннар канчаар-даа аажок чараш архитектуралыг ансамбль тургузуп турар. Ол чаа бажыннарның бирээзинде 9 дугаар соңгулда пунктузу бар. Улус шиитткекчизинге И. И. Сухобокованың бадылатырып турары ол пунктуга бир дугаарында «Скороход» фабриканың эң кырган ажылчыны, Сталинчы шанналдың лауреады Ф. В. Комяков бадылаан.

Карл Маркс проспектизинде май 1-зи аттыг клубтун улуг бажыны турар. Аңаа 1917 чылда РСДРП(б)-ниң VI съездизиниң хуралдары болуп эрткилеп турган, ол хуралдарның ажылын улуг Сталин удуртуп турган. Декабрьниң 16-да эртенги хаяаның мурнунда-ла ол төөгүлүг бажынның өрээлдери, залдары шимээргей берген, аңаа бадылаашкын чорудар пунктуну дерээн. Соңгукчулар — Выборг таланың чурттакчылары ол округда бадылатырып турар кандидат бүрүзүн эки билирлер. Оларның иштинде районнуң эң эки кижилери, «Русский дизельдиң», «Красная зарянын», «Красная нить» деп хендир аргыыр комбинаттың стахановчулары, аргыкчы К. Н. Анисимовна, слесарь Е. В. Подушкин, дааранылкчы А. Ф. Фадеева, мастер П. Ф. Гаврилов олар бар.

И. В. Сталин аттыг металлургия заводунуң инженерлери, техниктери болгаш ажылчыннары делегейде эң күчүлүг турбиналарның тудугжулары улуг идепкейин көргүскеннер. Кырган бүдүрүлгечи Н. С. Чистяков, чогаадыкчы бюронуң техниктери, комсомолчу кыстар Г. В. Игнатьевна болгаш А. И. Федорова олар бир дугаарында бадылааннар.

Ленинград областың суурларынга улус судтарының соңгулдалары улуг көдүрлүүшкүннүг эрткилээн.

Ленинградтың болгаш областың соңгукчуларының хөй кезии боттарының хамааты хүлээлгелерин соңгулдалар хүнүнүң бирги шактарында-ла күүсеткеннер.

(СЭТА).

Улустуң аас-кежии дээш

Кызыл хоорайның чеди дугаар соңгулда пунктузу. Маңаа улус шиитткекчизинге Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи Новосибирскиниң юрис школазының студентизи эш Инихов соңгутурган. Автотранспорт конторазының комсомолчу чолаачызы Геннадий Блинов бир дугаарында бадылаан. Ол мынчап чугаалаан:

— Мен бир ай бурунгаар чолаачыларның курзун дооскаш, эң эки мергежилди чедип алдым. Бо хүн улус шиитткекчизин болгаш улус төлээлерин соңгувушаан, биске ажылдаар, өөренир эргени бергени дээш большевик партияга, улуг Сталинга база катап өөрүп четирдим.

Дааранылга комбинадының стахановчулары, автотранспорт конторазының чүс-муңчулары борта бадылааннар.

Хоорайның культура бажыңында үш дугаар соңгулда пунктузун тургускан. Бо соңгулда пунктузунга хөй нуруузу тускай эртемниглер — эртем ажылдакчылары, артистер, эмчилер болгаш агрономнар улустуң эң эки оолдар, кыстары дээш боттарының бадылаашкынын бергеннер. Оларның аразында область эмнелгезиниң чиңгине эмчизи медицина эртеминиң кандидады эш Ю. Парфенчик, башкы Р. Белкина, артист М. Мунзук, эртем ажылдакчызы эш Л. Гребнев дээш өскелер-даа совет улустуң аас-кежии дээш бадылааннар.

Кызылдың автотранспорт конторазы. Мында сес дугаар соңгулда пунктузу, байырлал хевин кеткен кижилер коммунистериң болгаш партия кежигүнү эвестериң блогу дээш бадылаары-биле бо пунктуже үзүктел чок кээп турганнар. Маңаа баштай Мария Бовровникова бюллетеньни алган. Ол аэропортта ажылдап турар. Советтер чурттунда аас-кежиктиг амыдыралдың дугайында патриотчу сөстерни чугаалаашы, соңгулда хааржаанче бир дугаарында бюллетеньни салып киирген. Чүс-муңчу чолаачы А. Пахоруков ышкаш күш-ажылдың дыка хөй мурнакчылары улустар аразынга эп-найырал дээш, быжыг тайбың дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бадылааннар.

Бо соңгулда пунктузунга соңгукчуларның хөй кезии хүндүскүнүң 12 шакта хамааты хүлээлгезин күүседипкен.

Тбилисиде чаа кудумчу

ТБИЛИСИ. Сабуртало хоорайның кыдыгларының бирээзинде чурттал ганың болгаш культур-амыдыралдың улуг тудуглары калбара берген. Мында, дайын сөөлүнде чылдарда чаа тутунган бажыннарлыг бүдүн район тургустунган. Шериг-грузин оруунуң эгелээн черинин улуг участогу онзазы-биле ганытымас кылдыр өскерилген. Ам мында асфальтилиг улуг кудумчу бар. Ол болза, калбаа 40 метр чедип турар, хоорайның эң улуг кудумчузу болур. Кудумчунуң эгелээн черинде Тбилисиниң В. И. Ленин аттыг демир орук транспортунуң инженерлериниң институдунуң бажыңы, «Грузнефть» бажыңы болгаш өске-даа чурттал га бажыннары тургустунган. Грузин ССР-ниң эргемнер Академиязының бажыңының тудуу кончуг дүргени-биле тутунуп турар. Физиканың болгаш геофизиканың, химияның, металлдың болгаш даг херээниң институттарының тудуглары тутунган. Ол ышкаш ол чаа кудумчуда Тбилисиниң гидроэнергетика болгаш тудуг эртем-шинчилел институдунуң тудуу, күш-ажыл камгалалының институду, Грузияның С. М. Киров аттыг политехник институдунуң тудуу болгаш эртем ажылдакчыларының чурттал га тудуглары бар.

(СЭТА).

Чаңгыс эп-сеткил

Улус судтарының соңгулдалары Чөөн-Хемчик районнуң Ийме сумузунга организас талазы-биле эки эрткен болгаш сумунуң соңгукчулары боттарының бадылаашкыннарын улуг көдүрлүүшкүннүг чаңгыс эп-сеткилдиг бергеннер.

Ол сумунуң девискээринде тургускан Кызыл-Чыраа соңгулда пунктузунуң бажыңынга дыка хөй соңгукчулар бадылаашкын эгелээриниң мурнунда 2—3 шак бурунгаар чыглып келгеш бадылаашкын эгелээрин четикпейн манап турганнар. Бадылаашкын эртенгиниң таптыг-ла 6 шакта эгелээн болгаш 3 шак дургузунда соңгулда пунктузунуң бүгү соңгукчулары бадылаашкынын берипкеннер.

Қажан бадылаашкынның шагы төне бергенде дүнекиниң 12 шакта санажылга комиссиязы соңгулда хааржаан ажыдып көөрге бүгү соңгукчулар шупту улус судунга болгаш улус төлээлеринге кандидаттар дээш бадылаан болган.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Колхозта партия өөредилгези

Барыын-Хемчик районнуң Аяңгаты сумузунда улгатыр катыштырган «Комсомол 30 чыл ою» колхозта партияның политшколазы болгаш «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүм ажылдап турар. Политшколада болгаш бөлгүмде партия, советтиң 44 активтери өөренип турар. Өөредилге чылы эгелээнинден бээр олар 19 кичээлдерни эртирген.

Политшколаның пропагандизи эш Тырыс, ВКП(б) төөгүзү өөренир бөлгүмнүң пропагандизи эш Танзын олар хүлээлгезин эки күүседип, номчуур лекцияларына Ленин — Сталинның чогаалдарындан болгаш уран-чогаал литературазындан немелде материалдарны ажыглап тургаш эки белеткенип, допчу билдингир конспектини тема санынга тургузуп ап турар. Номчуп турар лекцияларының чамдыктарын амгы үениң амыдыралының чаа фактыларыбиле холбаштырып турар. Ынчангаш пропагандистерниң башкылап турары дыннакчыларга сонуургančыг болуп, оларны өөредилгеже хаара тудуп турар.

Дыннакчыларның эрткен материалдарны канчаар шиңгээдип ап турарын хынап, кичээл санында каш дыннакчылардан колдуг айтырыгларны салып, оларның харыызынга түннелдерни үндүрүп, чандыр билип алганнарга немелде тайылбырны катап кылып берип турар.

Бора-Тайга сумузунда бөлгүмде 25 дыннакчылар бар, олар өөредилге чылы эгелээнден бээр 7 катап чыглып кичээлдээн, 28 шактың иштинде «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунун» бир, ийи бөлүктерин өөренип дооскан. Бөлгүмнүң дыннакчыларындан эштер Дандар, Даваа, Чылбак, Доржу олар өөредилгеге эң эки түннелди көргүзүп турар.

Суг-Аксында чеди чыл школазының чанында бөлгүмде 11 дыннакчылар хаара туттунган. Бөлгүм 12 рын хынап көөрү-биле кичээл бүрүзүнүң баштайгы шактарында олардан айтыыглар салып, харыыларын дыннап, дыннакчыларның чедир билип албаан үүлдеринге немелде тайылбырны кылып берип турар. Пропагандистер дыннакчыларны конспекти кылырынга өөредип, кылып турар конспектилерин хынап көрүп, четпестерин эдип-чазаар дугайында сүмелерни берип турар.

Өөредилгениң эрткен үезинин дургузунда дыннакчылар Сайын-Белек, Самбуу, Очур, Авыда олар үлегерлиг өөренип, эрткен материалдарны эки шиңгээдип ап турарлар. Оонбиле кады чамдык дыннакчылар боттарының политиктиг билиин бедидип алырын кыспас, үргүлчү кичээл үзер чоруктарны болдуруп турар. Ылангыя Дандаажай, Чандай-оол, Шожулчап, Сундуй-оол олар дыка хөй кичээлдерни үскеннер.

Колхозта партия өөредилгезинин ажылында илереп турар четпестерни дораан узуткааш, кичээлдерни улам бедик деңнелге эртирип тургаш программаны чедиишкиннинг доозары чугула.

Н. МААДЫР-ООЛ.

Кызымак пропагандист

ВКП(б)-ниң Сүт-Хөл райкомунуң парткабинет эргелекчизи эш Борбай-оол районнуң чеди чыл школазының чанында болгаш Бора-Тайга сумузунда тургускулаан «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренир бөлгүмнерде пропагандистеп ажылдап турар. Эш Борбай-оол чангыс-даа кичээл үспейн кичээлдерни бедик идей-деңнелге эртирип, программа ёзугаар өөренир темаларны эки белеткелдиг башкылап турар. Тема санында номчуур лекцияларынга тодаргай планны, конспектини тургузуп ап, ол лекцияларны амгы үениң политика, ажылагый сорулгалары-биле холбаштырып турар болгаш лекцияны номчуп турар үезинде өөредилге херекселдерин, картаны ажыглап турар.

Өөренип эрткен материалдарны дыннакчыларның шиңгээдип ап турарын хынап, кичээл санында каш дыннакчылардан колдуг айтыыгларны салып, оларның харыызынга түннелдерни үндүрүп, чандыр билип алганнарга немелде тайылбырны катап кылып берип турар.

Бора-Тайга сумузунда бөлгүмде 25 дыннакчылар бар, олар өөредилге чылы эгелээнден бээр 7 катап чыглып кичээлдээн, 28 шактың иштинде «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунун» бир, ийи бөлүктерин өөренип дооскан. Бөлгүмнүң дыннакчыларындан эштер Дандар, Даваа, Чылбак, Доржу олар өөредилгеге эң эки түннелди көргүзүп турар.

Суг-Аксында чеди чыл школазының чанында бөлгүмде 11 дыннакчылар хаара туттунган. Бөлгүм 12 катап кичээлдерни эртирген. «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунун» бир, ийи бөлүктерин өөренип дооскан.

Эрткен материалдарны шиңгээдип алырынга дыннакчылар Дарыг-Сүрүн, Айлынмаа олар эки түннелди көргүзүп турар. Бөлгүмнериң дыннакчыларынга эш Борбай-оол Л. П. Бериянның — Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнун дугайында илеткелин областың, районнуң иштики ажылагый, культура талазы-биле чедиишкиннериниң фактылары-биле холбап тургаш таныштырып өөреткен.

Оон-биле кады бөлгүмнерниң ажылында четпес чүве чүл дээрге, чамдык дыннакчыларның кичээлдер үзе бээр чоруу болур. Ындыг чоруктар-биле хамаарышкан партия организациялары четпес демисежип турар.

Район төвүнден Бора-Тайга сумузунуң төвүнге чедир 155 километр. Пропагандист эш Борбай-оолду партия райкомундан, райкүүскомдан мунар аът-биле хандырбайн турарындан үргүлчү чадаг кылаштап барып башкылап турар. Моон соңгаар пропагандист эш Борбай-оолду мунар аът-биле хандырар дугайын ВКП(б) райкомундан болгаш райкүүскомдан оваарып хөрзе чогуур.

Эш Борбай-оол ам кичээлдерниң шынарын улам экижилип тургаш, бөлгүмнерге өөредилге программазын чогуур өйүнде бедик деңнелге доозар сорулганы салып алган ажылдап турар.

С. САНДАН.

Москва. Москваның ыяш чазаар станоктар кылыр заводунуң коллективи коммунист мастер Н. Н. Шестернинни найсылалдың Бауманский районнуң 10 дугаар соңгулда участогунга улус төлээзинге соңгаан.

Чурукта: мастер Н. Шестернин (оң талазында) фрезеровщик С. Петуховтуң кылган ажылын хынап тур.

Чуруу К. Ивановтуу.

Садыг ажылдакчыларының 2 ай хуусаалыг курзу

Облпотребсоюзтуң баштаар чери райполарның удуртур ажылдакчыларының билиин бедидер сорулгабиле бо чылдың октябрьниң 20-де областың кооперация школазының чанында 2 ай хуусаалыг тур курсту ажыткан, ында 16 кижи өөренип турар. Курстуң дыннакчылары 450 шактыг программага таарыштырган 8 үүл эртемнерни өөренип турар. Өөренир эртемнерни Центросоюзтан чорудуп берген тускай эртемниг башкылар башкылап турар.

Курстуң дыннакчылары боттарының практиктиг ажыл-чорудулгазыбиле теорияны холбап өөренирин улуу-биле сонуургап, өөренип эрткен материалдарны эки шиңгээдип ап турарлар. Дыннакчыларның иштинден эштер Лапшахов, Капустина, Журавлев, Бакуров олар эң эки өөренип турарлар.

Курстуң башкыларындан эштер Бакулин, Холотов, Шевченко олар номчуур лекция бүрүзүнге эки белеткенип, ол лекцияларны хүн-бүрүнүң практиктиг ажыл-чорудулгазыбиле холбаштырып турарлар. Ынчангаш оларның номчаан лекциялары дыннакчыларга кончуг сонуургančыг болгаш билдингир болуп турар.

Ам курстуң башкылары болгаш дыннакчылары өөредилгени бедик түннелге доозар дээш ажылдап турарлар.

Н. НОРБУ.

ОБЛКҮҮСКОМДА

Тыва автономнуг обласка 1951 чылда чарлатынган эң дээре уран-чечен чогаалдар дээш конкурстуң түннелдериниң дугайында

Эң дээре уран чечен чогаалдар дээш 1951 чылда чарлатынган область конкурсунуң жюризиниң киирип келген саналын көргеш, Тыванның аныяк совет чечен чогаалын хөгжүдер болгаш чечен чогаал бижип турар аныяк авторларны мактаар сорулга-биле ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитеди шаңналдарны мооң адаанда авторларга тыпсырын шиитпирлээн:

I. 3000 рубль түңнүг ийиги шаңналдарны:

1) Юрий Шойдакович **Кюнзегешке** — «Ажык чагаа», «Назым Хикметке», «Октябрьге йөрээл» деп шүлүктер болгаш Москва дугайында бөлүк шүлүктер дээш.

2) Михаил Иванович **Пахомовка** — «Таңды дааның эдектеринде» деп повесть дээш.

3) Байкара Дамчаевич **Ховенмейге** — Тыванның социалистиг чаартылгазының дугайында бөлүк шүлүктер дээш.

II. 2000 рубль түңнүг үшкү шаңналдарны:

1) Олег Одербеевич **Сувакпитке** — «Ак-көк кужум», «Поль Робсонга», «Ада чурттум», «Келир үе шыйыглары» болгаш өске-даа шүлүктер дээш.

2) Салим Сазыгович **Сюрюн-оолга** — «Коммунист мен», «Деп-деп», «Мээң ырым оран эрги...», «Ийи чурттар» болгаш өске-даа шүлүктер дээш.

3) Степан Дмитриевич **Фатеевке** — «Хову турлаанда», «Агитатор», «Улуг план», «Чечектел, Тыва» деп бөлүк шүлүктер дээш.

4) Василий Люндупович **Эренчинге** — колхозчу амыдырал дугайында бөлүк шүлүктер дээш.

III. 1000 рубль түңнүг мактал шаңналдарны:

1. Салчак Салчакович **Серенге.**
2. Валерий Севилбаевич **Шаравинге.**

Конкурстуң түңнелин, база шаңналга кирген болгаш мактаткан чогаалдарны хөйге чарлаар талазыбиле, ол чогаалдарны чогаалчылар хуралдарынга чугаалаштырып, оонбиле тыва чечен чогаалды хөгжүдеринге, Тыва автономуг обласка чечен чогаалдың чаа каадырларын өстүрүп кижизидеринге дузалаар талазы-биле эргежок чугула хемчеглер алырын ССРЭ-ниң Совет чогаалчылар Эвилелииниң Тыва салбырынга болгаш областың ном үндүрер черинге облкүүском дааскан.

Бедик шынарлыг чогаалдарны улам көвүдедир дээш

Тыва чечен чогаалды улам хөгжүдер, ооң каадырларын өстүрер сорулга-биле Тыва автономнуг областың ажылчы чоннарының депутаттар Совединиң күүсекчи комитеди 1951 чылда чечен чогаал конкурсун чарлаан. Амгы үениң темаларынга бедик идеялыг, чечен мергежилдиг чогаалдарны тургузар дугайында, Тыва областың социалистиг чаартылгазын көрүнчүктелдирип турар чогаалдарны чогаадыр дугайында эгелекчи чогаалчыларның, күзекчи бижикчилерниң мурнунга чугула сорулганы облкүүском салган. Ол харыысалгалыг сорулганы күүседиринге областың эгелекчи авторлары киржип, аңаа элээн чогаалдар киргеннер.

Обласка чарлаан чечен чогаалдың конкурсунга алдан хире авторлар киришкен. Бо конкурска колдуунда башкылар, комсомол ажылдакчылары, ортумак болгаш тускай школаларның өөреникчилери боттарының чогаалдары-биле киришкеннер. Ылангыя башкылар Кудажы болгаш Сендеш-оол, комсомолчулар Санчаа болгаш Санаа, өөреникчилер Дандар-оол болгаш Седен, колхозчулар Доюндуптар (Танов болгаш Бичеоол), Самбу болгаш өске-даа эгелекчи авторлар шору чогаалдарны киргилээннер. Бо чорук болза, интеллигентилерниң талазындан чечен чогаалды сонуургап, ону хөгжүдеринге боттарының үлүглерин киирип турарын, ынчангаш чечен чогаал чоннуң херээ болурун херечилеп турар.

Конкурстуң жюризи келген чогаалдар-биле декабрьниң бирээден онга чедир танышкаш, түннел кылган. Оон алырга, бүгү эгелекчи авторлардан 176 чогаалдар кирген, ооң иштинден 24 чогаалдар орус дылда бижитинген. Шүлүктүг чогаалдар 162, ооң иштинде шүлүглелдер 4, баснялар 6, шүлүктер 152.

Совет кижилерниң тургузукчу күш-ажылының, акы-дунма найыралының, тайбың дээш демиселиниң дугайын, ылангыя Совет Тыванын социалистиг чаартылгазының дугайын чогаалдарынга чырыдарын бистиң эгелекчи бижикчилер оралдашканнар. Ю. Кюнзегеш, В. Эренчин, Б. Ховенмей, С. Сюрюн-оол, О. Сувакпит, И. Медээчи, В. Шаравии, С. Серен, И. Бадра, С. Фатеев болгаш өске-даа эштер идейлиг утказы-даа, чечен мергежили-даа багай эвес, амгы амыдыралды ол-бо талаларындан чырыдып турар шүлүктерни бижип киргеннер. Ылангыя С. Сюрюн-оол — «Кижи болуру чажындан», Ю. Кюнзегеш «Мөңгүннелчек эртен», В. Эренчин «Маша», С. Серен «Чол» деп шүлүглелдерни конкурска киргеннер. Ынчангаш олар теманы шилээнинин, чогаалдарны тургусканының болгаш күүсеткениниң талазы-биле элээн четпестерлиг-даа болза, колхозчу көдээниң кижилерин, оларның чаа амыдырал дээш демиселин чырыдып, ооң-биле шүлүк чогаалының чугула хевирин тургузарын оралдыжып турарлар.

Оон аңгыда проза талазы-биле 9 рассказтар болгаш очерктер, 2 шиилер база 1 повесть кирген. Оларның иштинден М. Пахомовтуң «Таңды дааның эдектеринде» деп повестизи элээн эки чогаал болуп турар. Ында хамааты дайынның үезинде С. Кочетовка баштаткан партизан отрядының демиселин бижип турар.

Ынчангаш, Тыва чечен литератураны чаа-чаа чогаалдар-биле немээринге боттарының салыышкынын киирип турарын барымдалааш, шаңналдарның ийи дугаары-биле Ю. Кюнзегеш, М. Пахомов болгаш Б. Хсвенмей оларны, үш дугаары-биле В. Эренчин, С. Сюрюн-оол, О. Сувакпит болгаш С. Фатеев оларны, макталга шаңнал-биле В. Шаравии болгаш С. Серен оларны шаңнаан.

Кирген чогаалдар-биле таныжарга, конкурстуң негелделерин чамдык талалар-биле хандырып турар-даа болза, барык шупту чогаалчылар колхозчу амыдыралды чырыдарын оралдашкаш, үлетпүрчин ангының болгаш бүдүрүлгениң амыдыралын, совет культураның кижилерин болгаш өске-даа чугула үүлдерни көргүзүп турар чогаалдар бижитинмээн.

Оон аңгыда чогаалды тургузарының негелделерин чогаадыкчылар чедир шиңгээдип албаанын конкурс илереткен. Конкурска кирген чогаалдар сюжет-тургузуг, дыл домак, техниктиг аргалар талазы-биле чавыс болган. Ооң ужурунда конкурстуң бир дугаар черин эжелээн чогаалдар чок болган.

Оон-биле кады конкурс болза, тыва эгелекчи чогаалчылар совет чечен чогаалдың херээнге боттарының үлүүн киирип, моон соңгаар-даа чаа-чаа чогаалдарны тургузуп болурун көргүскен.

Моон соңгаар чогаалдарның темазын янзы-бүрү болдурары, тыва чечен чогаалдың хожудап каап турар хевирлерин — прозаны болгаш шии чогаалын хөгжүдери, чогаалчыларның уран чечен мергежилин болгаш идейлиг деннелин бедидери улуу-биле негетинип турар. Бо сорулганы чедип алырынга чечен чогаал шүгүмчүлелин калбартыры, чогаалдарны тодаргайы-биле чугаалажырын организастаары болгаш чогаадыкчы каадырларның мергежилин бедиде-ринче кичээнгейни улгатырары улуг ужур-дузалыг.

О. САГАН-ООЛ.

ВКП(б)-ниң район комитеттериниң пленумнарының дугайы

★ ★ ★

Г. ИВАНОВ,

ВКП(б)-ниң Тыва обкомунуң партия, профэвилел болгаш комсомол органнарының килдизинин эргелекчизи

★ ★ ★

Партияның иштики демократиязының принциптерин тодаргайлап турар айтырыгларның иштинде партияның район комитединиң пленумунуң дугайында айтырыг чугула черни ээлеп турар. Партияның район комитеди—соңгулдалыг орган. Ол болза, районнуң партия конференцияларының аразында үеде районда партияның дээди органы болур болгаш ажыл-агыйжы, политиктиг амыдыралдың бүгү чугула айтырыгларының удуртулгазын партия комитеттериниң пленумнарынга коллективтии-биле болгаш хостуу-биле шиитпирлеп турар.

Партияның район комитединиң кежигүн бүрүзү бодунга онаашкан ажылдың талазы-биле районнуң бүгү партия организацияларының мурнунга улуг харыысалгалыг болур. Ынчангаш, районнуң ажылагыйжы болгаш политиктиг амыдыралының бүгү-ле чугула айтырыгларын шиитпирлээринге ол хүн-бүрү киржир хүлээлгелиг.

Партия райкомнарының пленумнарын чыылдырарының уставта айыткан хуусаазын хажыдар чорук болза, партияның иштики демократиязының принциптерин үрээри, ажылга коллективтиг чорукту үзери, шүгүмчүлелдиг болгаш бот-шүгүмчүлелдиг хөгжүлдезин оожургадыры ол болур.

Ол бүгүнү партия райкомнарының удуртур ажылдакчыларының хөй кезии эки билип турар, ынчангаш олар партия райкомнарының болгаш хооркомунуң пленумнарын үргүлчү чыылдырар айтырыгже хүн бүрүнүң кичээнгейин салып турарлар.

Чижээлээрге, партияның Кызыл хооркомунуң бюрозу ВКП(б) хооркомунуң пленумнарын үргүлчү эки белеткелдиг чыылдырып турар. Пленумнуң хүн айтырыгларынга амыдыралдың чугула болгаш солун айтырыгларын тургузуп турар. Ол айтырыгларның хөй кезиин баш удур кичээнгейлиг белеткеп турары-биле пленумнар шыңгыы болгаш бедик идей-политиктиг деңнелге эртип турар. «Хоорайның партия эге организацияларында партия хуралдарын эртирип турарының практиказының дугайында» айтырыгны партия хооркомунуң пленумунга белеткээнин эки чижекке киирип болур. Партия хооркому ол айтырыгны белеткээринге ВКП(б) хооркомунуң кежигүннериниң улуг бөлүүн болгаш хөй санныг партия активин киириштирген. Партия хооркомунуң чоруткан коммунистери хөй-хөй партия эге организацияларынга барып, партия хуралдарының чорудулгазы-биле кичээнгейлиг таныжып, ол үеде илерээн четпестерни узуткаарының талазы-биле партия организацияларының секретарьлеринге дузалааннар.

Партия хооркомунуң бюрозу бодунуң төлээлериниң киирип келген материалдарын өөренип көрүп, ону ниити түннелге байыткаш, пленумга бодунуң тодаргай саналдарын киирген. Ажылдың ындыг шыңгыы белеткели партия организацияларының ажылында бар турар четпестерни шын илередир арганы партия хооркомунга берген болгаш хооркомнуң пленумунга принципиалдыг санал шүгүмчүлелди көдүрүп үндүрген. Санал берген эштер четпестерни немей илередиринге дузалаан болгаш оларны чок кылырының оруун шын айыткан.

Ынчалза-даа, пленумнарны белеткээр болгаш эртирер айтырыгларны чамдык райкомнар кончуг чиик көрүп турар. Партияның район комитединиң пленумун эртирериниң айтырыын шыңгыы эвес болгаш харыысалга чок көрүп турар райкомнуң чижээнге Таңдының партия райкому кирер.

Пленумнуң чыылдазының хуусаазын хажыдып турар болгаш ВКП(б) райкомунуң пленумунга тургузуп турар айтырыгларны хынамчылыг белеткевейн турар дугайында партияның Таңды райкомун, ооң бюрозун ВКП(б) обкому чангыс удаа эвес сагындырып келген. Партияның область комитединиң бюрозу чорукта чаа «районнуң партия конференциязының шиитпириниң күүседезинин дугайында» Таңдының партия райкомунуң секретари эш Шкляевтиң илеткелин дыннааш, өске четпестерни демдеглээри-биле чергелештир, пленум чыылдазының хуусаазын амга чедир хажыдып турарын база катап демдеглээн. Район конференциязының сөөлүнде райкомнуң пленумун 6 удаа чыылдырар тургаш, үүг-ле 4 удаа чыылдырган.

Ол четпестерни эдип алырын партия райкому шиитпирлээн. Партия райкому бо чылдың октябрьниң 6-да бодунуң V пленумун эртирип, аңаа ВКП(б) обкомунуң VII пленумунуң доктаалын күүседир хемчеглер дугайын чугаалажып шиитпирлээн. Ооң соонда райкомнуң бюрозу ВКП(б) райкомунуң VI пленумун ноябрьниң 28-те чыылдырар дугайында шиитпир хүлээп алган. Ол пленумга «районда агитация-пропаганда ажылының байдалының дугайында», «Сталин аттыг болгаш «Кызыл партизан» колхозтарда ниитиниң мал ажыл-агыйын сайзырадырының 3 чыл планының күүселдезиниң база тудуг планнарының күүселдезиниң чоруп турарының дугайында» чугула айтырыгларны тургузарын шиитпирлээн турган. Ол хире чугула болгаш шыңгыы айтырыгларны пленумга тургузар чорук ону баш удур шыңгыы болгаш кичээнгейлиг белеткээри райкомнуң бюрозундан, ооң аппарадындан негетинип турган.

Колхозтарда, бүдүрүлге черлеринде, совхозта, МТС-те агитация, пропаганда ажылының канчаар чорутунуп турарын, чурттакчы чоннуң, көдээ интеллигенцияның, херээженнерниң, аныяктарның болгаш мал ажыл-агыйында, тудугда база ажыл-агыйының өске адырларында ажылдап турар колхозчуларның ортузунда политиктиг ажылдың байдалын ханызы-биле өөренип көөр хүлээлге партия райкомучун пропаганда болгаш агитация килдизинин мурнунга салдынган турган. Ол ышкаш агитколлективтерниң ажылдарының хевирлери-биле, методтары-биле таныжары, оларның ажылын райкомнуң, эге организацияларның талазындан удуртуп турарының байдалын шыңгыы анализтеп көөрү, агитаторларның, пропагандистерниң ажылын шыңгыы өөренип көрүп, оларның четпестерин, ооң үнүп келгениниң чылдагааннарын илередип, оларны чок кылырының оруктарын демдеглээри эргежок чугула турган.

Ол ажылды организастаарынга районнуң партия активинин эң дээре күжүн киириштирери, эң-дээре пропагандистер-биле сүмележип, моон соңгаар кылыр ажылдарын, хемчеглерин баш удур белеткээри негетинип турган. Ынчалза-даа, бо талазы-биле баш удур кандыг-даа хемчег алдынмаан. ВКП(б) райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизинин эргелекчизи эш Дандзын-оол белеткелдин сөөлгү хүннеринге чедир айтырыгны белеткээринче кирбээн. Пленум болурунуң мурнуу чарыында ийи-ле хүн иштинде илеткел болгаш доктаал төлевилелин далаш-биле бижип алган.

Партияның Таңды райкому, ооң секретари эш Тамба ол хире чугула айтырыгны пленумга канчаар белеткеп турарыл дээр дугайын сонуургаваан болгаш харын бюро кежигүннерин чыып алгаш, илеткелчилерниң илеткелдерин анализтеп көөр, айтырыгны шын шиитпирлээриниң талазы-биле оларга дузалаар сорулганы боттандырбаан. Белеткелдин бүгү айтырыын эш Дачзын-оолга бүрүнү-биле берип каан турган. Ынчангаш, ол чангыс кижи бодунга онаашкан ол улуг ажылды ууп шыдавайн барганы билдингир.

Пропаганда болгаш агитация килдизинин ажылдакчыларының кабинетке олура тургускан илеткели агитация болгаш пропаганда ажылдарының талазы-биле районда херектиң байдалын мырыңай көргүзүп шыдаваан, ажылдың эки-даа, багайдаа талазын олар илередип шыдаваан болгаш илеткелчи ниити байдалдарны чугаалаары-биле кызыгаарлангаш, тодаргай боттуг сорулгаларны салып шыдавайн барган. Илеткелде партия организацияларының, агитколлективтерниң болгаш ооң удуртукчуларының ажылының дугайында шүгүмчүлел чок болган.

Пленумнуң ийи дугаргы айтырыы база-ла харыысалга чок болгаш шыңгыы эвес белеткетинген. Сталин аттыг колхозтуң даргазы эш Никитинниң болгаш партия эге организациязының секретари эш Мамбай-оолдуң илеткелдерин чүгле партия райкомунуң бюрозунга көрбээн эвес, харын райком ажылдакчыларындан кым-даа көрбээн, ону белеткээринге кым-даа дузалаваан. Илеткелчилер боттарының белеткенген шаа-биле илеткээннер. Олар колхозта ниитиниң мал ажыл-агыйының планының күүселдезиниң болгаш мал кажааларының тудуунуң планнарының күүселдезинин байдалдарын ыракта чедимчежок байдал-биле чугаалаза-даа, партия, комсомол организацияларының ажылының дугайында, каадырлар айтырыының болгаш малчыннарның, тудугжуларның аразында социалистиг чарыштың калбарыышкынының, колхозчулар ортузунда агитация болгаш пропаганда ажылының байдалының дугайында чүү-даа чугаалаваннар.

Мындыг илеткелдериниң сөөлүнде санал берип чүве чугаалааннарын четпестерни сула илередип, райкомнуң болгаш ооң килдистериниң ажылын чедимче чок ниити шүгүмчүлээни элдептиг эвес.

Таңдының партия райкомунуң бюрозунуң ВКП(б) райкомунуң пленумунга тургузар айтырыгларны харыысалга чок белеткээниниң түннелинде, пленум бодунуң мурнунга салдынган сорулганы долузу-биле шиитпирлеп шыдаваан болгаш чавыс идей-политиктиг деннелге эрткен.

Партия райкомунуң пленумнарын белеткээриниң болгаш эртириниң мындыг чедимче чок фактылары чамдык өске райкомнарда база бар бооп турар. Пленумнарны белеткээриниң болгаш эртириниң мындыг чедимче чок практиказын чок кылыры эргежок чугула. Партияның район комитеттери пленум бүрүзүн чогуур өйүнде кичээнгейлиг белеткеп, ооң идей-политиктиг деннелин бедиде-ринге доктаамал кичээнгейин салып тургаш, ону каадырларны кижизидериниң большевикча школазы болдурар болгаш ооң-биле бистиң областа социалистиг чаартылгаларны чедиишкиннинг доозарының сорулгаларын шиитпирлээринче районнарның партия организацияларының бүгү күжүн мобилизастаарын хандырар ужурлуг.

Суг күжү-биле ажылдаар баштайгы Совет электростанция

Волховтун суг күжү-биле ажылдаар В. И. Ленин аттыг электростанциязын ажылдадып кииргениннен бээр 25 чыл болган хүнүнге

25 чыл бурунгаар, 1926 чылдың декабрь 19-та, суг күжү-биле ажылдаар баштайгы электри тудуг—Волховтун суг күжү-биле ажылдаар В. И. Ленин аттыг электростанциязы ажылдап эгелээн.

Ол станцияны ажылдадып кииргени болза, бистиң хүннеривисте коммунизмниң улуг тудугларының тудуушкуну-биле чорутунуп турар суг күжү-биле ажылдаар делегеренгей совет тудугларның баштайгы звенозу болган.

В. И. Ленинниң инициативазы-биле совет эрге-чагырганың тургустунганының соон дарый-ла Волховтун суг күжү-биле ажылдаар электростанциязының тудуушкуну эгелээн. 1918 чылдың июльде Волховстрой деп тудуг тургустунган. «Волховстройга» дуза көргүзер тускай комиссияларны совет чазак 1919—1921 чылдарда тургузуп турган. Ынчаарга хамааты дайынның болгаш империалистиг интервенцияның түннелинде бистиң чуртувус ол чылдарда аар-берге экономнуг үрелиишкиннің байдалын чурттап эртип турган.

Аштың соок холдары болгаш өлүмнүг ажыг соок аныяк совет республиканы боой тудуп кааптар дээрзинге совет эрге-чагырганың өжээнниг дайзыннары ол хүннерде кордап турганнар. Ынчан күрүненің тараа курлавырлары чөгенчиг эвээш, а хөмүр даш тывыжы 1913 чылда 1750 миллион пуд турганындан 1920 чылда 530 миллион пуд чедир кызырылган турган болгаш ол түннүң чүгле чартыы чер-черниң ажыглалынга хереглетинип турган. Нефти тывыжы дөрт катап кызырылган.

Электри күжүн ажылдап үндүрери улуу-биле кызырылган. Бир эвес революция мурнунда 1916 чылда электри күжүн 2575 миллион киловатт-шакты үндүрүп турган болза, 1920 чылда оон ажылдап үндүрүүшкүнү беш катап, азы 520 миллион киловатт-шак чедир кызырылган.

Хамааты дайынның изиг түлүк үезинде В. И. Ленин аныяк совет республиканың камгалалының дугайында улуг сагыш човаашкының салбышаан, оон-биле кады ажылагый тургузуушкунунуң айтырыгларын могаг-шылаг чок шиитпирлеп турган.

1918 чылда-ла Владимир Ильич эртем-шинчилел ажылдарының талазы-биле бодунуң кайгамчыктыг төлевилел планынга үлетпүрүү, транспортту болгаш көдээ ажылагыйны электрижидеринче, чурт иштиниң янзы-бүрү оттулар үүлдерин, а ол ышкаш хат болгаш суг күштерин ажыглаарынче онза кичээнгейни салып турган.

Октябрь сөөлүнүң ол баштайгы чылдарында ленинчи-сталинчы электрижидилгениң үндезини салдынган, ажыл-агый, социалистиг тургузуушкуннуң кижи төрелгетенниң төөгүзүнде бир-ле дугаарында эртемге үндезилеп кылдынган күрүне планы болур ГОЭЛРО-нуң планы тургустунган. Ол планны ёзугаар бүгү чурт ажыл-агый районнарынга хуваатынган болгаш ол районнарны ниитизи-биле 1,5 миллион киловатт-шак күүлүг 30 электростанциялары хандырар ужурлуг турганы билдингир болгай. Оларның суурунга үндезилээш республиканың ажылагыйын бүгү тала-биле рационализастаары болгаш индустриализастаары, социалистиг экономиканың фундаментизин тургузары төлевилетинген турган.

Электри дамчыдылгазының бедик вольталыг шулумнарының тудуушкуну чурт иштиниң оттулар үүлүнүн янзы-бүрү хевирлерин, эң ылаңгыя хемнерниң күжүн калбаа-биле ажыглаарын хандырар ужурлуг турган. 1.500 муң киловатт күүлүг чаа электростанцияларындан суг күжү-биле ажылдаар электростанцияларының үлүүнге 600 муң киловатт ниити күш онаажып турган. Ол үеде суг күжү-биле ажылдаар улуг электри тудугларын тургузарының дуржулгазы биске чок турган ужурунда суг-күжү-биле ажылдаар электри тудуунуң мындыг калбак хөгжүлдези дыка дидим ажыл болуп турган.

Шак ындыг байдалда Волховтун 56 муң киловатт күштүг станциязының тудуушкуну дыка кайгамчыктыг болуушкун болган. Россияга бир-ле дугаарында оргу делгем хөй суглуг хемни, транспортка болгаш өске-даа үүлдерге оон ажыктыын артырбышаан, энергетиктиг негелделерге ажыглап эгелээн. Узуну 210 метр болгаш бедии 17,65 метр хемчээлдиг шуут бетон-биле кылдынган плотина сугнуң бедиин 10,5 метрге тудуп турган. Шлюзтер болгаш каналдар пароходтарга база ыяш салдадыышкынынга орукту саат чок хандырып турган. Балык ажылагыйының чогуур хөгжүлдезинге шаптык болбас кылдыр тускай чепсеглеп тургускан балыктаар пароход ол хемге ажылдап чоруп турган.

Волховтун суг күжү-биле ажылдаар электростанциязын ажыглалга киирген чорук Ленинградтың үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге улуг ужурдузалыг болган. Оон мурнунда чылдарда Ленинградтың электри хандырылгазы тергиин берге байдалдыг турган. Волхов станциязын ажылдадып кииргениниң уламындан электри күжүнүң талазы-биле берге байдал узуткатынган. Ленинградтың электри талазы-биле күүзү бүдүн чартык катап өзүп, 90 муң киловатт турганындан 135—150 муң киловатт чедир өскен. Волховтун суг күжү-биле ажылдаар электростанциязының күжүнүн бот-өртээ бус-биле ажылдаар станцияныындан барык үш катап чиик турган.

260 километр тургулуг Волхов биле Ленинград аразында 110 киловольталыг электри дамчыдар шугумнуң тургустунганы болза, Эвилелдиң кол-кол электростанцияларын катыштырып турар, бедик вольталыг энергия системазының хөгжүлдезинге чугула салыышкын болган.

Ол үениң берге байдалдарынга станцияны тудуп тургускан чорук болза, бистиң ажылдакчыларывыска эң дээре техниктиг школа болган. Ол болза, бистиң хүннеривисте чайыннандыр нептереп турар суг күжү-биле ажылдаар совет энергетиканың үндезинин салган.

Волхов станциязын тургузуп турар үеде, а ол ышкаш оон-биле кады Земо-Авчальскийнин, Кондопожскийнин, Бозсуйскийнин, Ленинградтың болгаш өске-даа суг күжү-биле ажылдаар электростанцияларны тургузуп турар үеде шингээдип алдынган дуржулгалар болза, элээн хөй эң улуг электростанцияларын: Алдыы-Свирьнин, Рионнун, Гизельдоннун, ылангыя Европада эң улуг станцияларның бирээзи — Днепрниң суг күжү-биле ажылдаар электростанциязының болгаш өске-даа станцияларның тудугларының үндезини болган.

ССРЭ-ни хожудангай, аграрлыг чурт болуп турарындан мурнакчы, индустриалдыг чурт кылдыр хууллдурар дугайында бир дугааргы сталинчы беш чыл планында салдынган төөгүлүг сорулганы боттандырары чүс-чүс улуг үлетпүр черлерин, электри күжү ажылдап үндүрер чүс-чүс бүдүрүлгелерни тургузары-биле холбашкан.

Днепрде суг күжү-биле ажылдаар чепсеглел Волховтуундан ыракта улуг. Днепрогэстиң бетоннуг плотиназы узунунуң талазы-биле Волховтуундан үш чартык катап, бедииниң талазы-биле дөрт катап улуг.

Волховтун электри күжүнүн суурунга эң баштай улуг эвес алюмин комбинады тургустунган. Днепрниң суг күжү-биле ажылдаар электростанциязын тургусканы аар индустрияның элээн каш күүлүг бүдүрүлгелерин ажылдаарынче кииргген.

Ортумаа-биле чылда 2—3 миллиард киловатт-шак электри күжүн ажылдап үндүрүп турар болгаш хаанныг Россияның үндүрүп турган бүгү электри күжүн ажып турар Днепрниң суг күжү-биле ажылдаар электростанциязының тудуушкуну бистиң чуртувусту электрижидериниң хөрээнге улуг салыышкын болган.

Днепрогэсти ажылдадып кииргген соонда удатпаанда Алды-Свирьнин суг күжү-биле ажылдаар электростанциязының тудуу доозулган. Ол станция чаа чепсеглеп тургускан 220 киловатт-шак күштүг бедик вольталыг шугумнуң дузазы-биле энергияны Ленинградче дамчыдып турган. Алдыы-Свирьниң суг күжү-биле ажылдаар электростанциязын тудуп тургусканы болгаш 220 киловатт бедик вольталыг шугумну салганы совет энергетиканың хөгжүлдезинге чугула чада болган.

Соңгу станцияларның — Алдыы-Туломнун, II—Ниванын, Кавказта—Рионнун, Аджарис — Цхальдын, Канакирниң болгаш өске-даа станцияларның тудуунун дуржулгалары Ак-Далай биле Балтий аразының каналы, Москва аттыг канал ышкаш эң-не нарын тудугларны боттандырарынче, а оон соонда оруттун улуг хеми Волганың суг күжүнүн талазы-биле курлавырларын шиңгээдиринче кирер арганы берген.

Улуг Волганың айтырыгларын шиитпирлээр чорук Углич болгаш Щербаков хемнерниң баштарында суг күжү-биле ажылдаар электростанцияларын чепсеглеп тургузары-биле эгелээн. Маңаа чоруткан ажылдарның хемчээли дыка өскен. Чижээлээрге, Щербаковтун суг күжү-биле ажылдаар электростанциязын тургузарда 30 миллион кубометр довуракты казып үндүрген болгаш 1,4 миллион кубометр бетонну салган. Щербаковтун станциязының плотиназын чепсеглеп тургусканының түннелинде 4600 дөрбелчин километр хире хемчээлдиг тергиин улуг суг мөөннээшкини тургустунган.

Совет кижилерниң маадырлыг күш-ажылының болгаш Ленин — Сталинның партиязының шылгарангай удуртулгазының түннелинде дайын сөөлүндеги чылдарда чедип алдынган социалистиг экономиканың улуг чедиишкиннери болза, суг күжү-биле ажылдаар кайгамчык улуг электростанцияларны, а канчаар-даа аажок улуг каналдарны болгаш суггарылга системаларын тудуп тургузар арганы бистиң улузувуска берген.

Волгада, Донда, Днепрде болгаш Аму-Дарьяда сталинчы улуг тудуглар бодунуң хемчээлиниң болгаш темпизиниң талазы-биле делегей практиказында деңнежир чүвези чок. Ниитизи-биле миллион ажыг киловатт күштүг болгаш чыл бүрүде 22,5 миллиард киловатт-шак электри күжүн ажылдап үндүрер суг күжү-биле ажылдаар беш улуг электростанциялары беш, алды чылдарның дургузунда тургустунар.

Электри күжүнүн дүрген өзүлдези болгаш улуг суг мөөннээшкиннериниң тургустунар чоруу 28 миллион ажыг га черлерни сугландырарын болгаш суггарарын хандырар. Революция мурнундагы Россияның суггаттыг черлериниң ниити шөлү чүгле 4 миллион га турганын болгаш муң-муң чылдарның дургузунда кижи төрелгетен кургаг ховулардан чүгле 80 миллион га черни ажыглалга киирген дээрзин сактып көрээлиңер.

Улуг хемчээлдиг тудуг ажылдарын кыска хуусаада доозар сорулга-биле бистиң үлетпүрүвүс делегейге көстүп көрбээн улуг күүлүг экскаваторларны болгаш довурак сордурукчуларын тургузуп турар.

Бир эвес Днепрогэс тудуушкунунуң үезинде шакта 100 кубометр довуракты казар довурак сордурукчулары турган болза, ам улуг тудугларда шакта 1000—1200 кубометр довуракты казар довурак сордурар машиналар ажылдап турар. Ындыг машина бүрүзү 25 муң ажылчыннарның күш-ажылын солуп турар.

Коммунизмниң улуг тудугларының боттаныышкыны үлетпүрүнүң, транспорттуң болгаш көдээ ажылагыйның чаа күүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырар, бистиң чуртувуска продукцияның элбекшилин тургузар болгаш коммунизмниң материал-техниктиг суурун тургузарының хөрээнге улуг салыышкын болур.

Үжен ажыг чылдар мурнунда, советтерниң VIII Бүгү-россий съездизинге чуртту электрижидериниң планының дугайында илеткелинге улуг Ленинниң чугаалааны болза:

«...Бир эвес Россия электростанцияларның болгаш улуг күштүг техниктиг чепсеглелдерниң сырый четкизи-биле шыптынар болза, ынчаарда бистиң коммунистиг ажылагый тургузуушкунувус келир үедеги социалистиг Европага болгаш Азияга үлегер чижек апаар» (В. И. Ленин, Чогаалдар, т. 31,4-кү үндүргени, арын 486).

Ленинчи баш удур тодарадыышкынны амыдырал бүрүнү-биле бадыткаан.

Сталинчы шылгарангай планны ёзугаар ам үеде совет кижилер улустуң эрге-ажыынга, коммунизмниң улуг хөрээниң эрге-ажыынга таарыштыр бойдусту чаартып турарлар.

Ленинчи-сталинчы электрижидилгениң эге бажы — Волховтун суг күжү-биле ажылдаар электростанциязын ажылдадып эгелээнинден бээр 25 чыл болган хүнүн демдеглевишаан, Ленин — Сталинның улуг партиязының башталгазы-биле сөөлгү 25 чылда эртип келген алдарлыг оруунче совет кижилер улуг чоргаарал-биле көрүп турарлар. Ол орук болза, бистиң чуртувус социализмниң тиилелгези-биле, Ада-чуртту Улуг дайынынга совет күрүненің бүгү делегейге төөгүлүг тиилелгелери-биле, дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылды хуусаа бетинде боттандырганы-биле, суг күжү-биле ажылдаар кайгамчыктыг улуг тудугларның тудуушкунунуң калбарыышкыны-биле демдеглетинген.

Коммунизм тургузуушкунунуң гениалдыг сталинчы планын амыдыралга чедиишкинниг боттандырбышаан, совет улус болза, Ленин — Сталинның улуг идеяларының тиилетирбее күжүн бүгү делегейге көргүзүп турарлар.

Академик **Г. Кржижановский.**

КОЛХОЗ ТУДУУ

Колхоз тудуун улам дүргедедир

Барыын-Хемчик районнун Хөнделен сумузунда Ворошилов аттыг көдээ ажыл-агый артели бо чылын 20 санныг чуртталга бажыннары тудар планныг тургаш, 14 бажыңны тудуп дооскан болгаш өске черден 3 эрги бажыңны көжүрүп туткан. Ам 17 колхозчулар бажыннарда чурттай берген. Бо чылын 3 кажаа тудар план күүсетинген, бүдүрүлгениң 5 тудугларын кылып дооскан.

Тудуг планын күүседир дээш тудугжуларның иштинде социалистиг чарыш чоруп турар. Чазаныкчылар Хөөрткүй-оол, Данзы-оол олар бүдүрер ажыл нормазын 200—200 хуу, Шавыраа, Кызыл-оол олар 160—170 хуу күүседип турарлар. Хөрээжен Хүргүлбей тудуг ажылынга бодунун ажыл нормазын 120 хуу күүседип турар.

Ам арткан тудуг планын күүседир дээш тудуг ажылынче күштү немеп, ажылдың темпизин дыка дүргедедип турар.

Д. СЕДЕН.

Тудуг ажылында четпестерни узуткаар

Колхозчуларны сууржун амыдыралче киирип, оларны ыштыг, соок өглериннен чарып, чырыткылыг арыг-силиг, чылыг бажыңнар-биле хандырары колхозта тудуг бригадазындан кол хамааржып турар.

Ындыг турбуже, Кызыл районнуң «Баян-Хем» көдээ ажыл-агый артелинде Барынса бригадирлээн 15 кижилиг тудуг бригадазы бо чылдын тудуг планын 50 хуу күүсеткен. 14 чурттала бажыннарының чүгле 7-зин болгаш 300 хой, өшкү кирер бир кажааны, бир хаван болгаш бир куш кажааларының тудуун дооскан.

Тудуг бригадири Барынса бодуне кады болгаш тудуг бригадазының киржикчилери 32 ажыл-хүнүн үзүп боттарының хууда ажыы дээш дииннеп чоруп турган чоруктар бар болуп турар. Ол дугайында колхоз даргазы Дамдың-даа, партия эге организациязының секретари Ёнзак-даа хемчег албаннар. Харын колхоз даргазы Дамдың мынчаалдыр чугаалап олурар. «Ижер-тыртар шай, такпы садып алыр акша чок дээш дииннеп чоруй бааргa канчаар боор оларны кижи» — деп чөгенген байдалын көргүзүп, анаа-ла колхозчуларны сула салыпкан олуруп турар.

Харын чамдык тутунган бажыннарның шынары багай болгаш амдаа ажыглалда кирбээн бажыннар бар. Оон күүсетинмейн турарының кол чылдагааны болза, планда көрдүнген графикти күүсетпейн турарында болгаш кежигүннер ажылхүннерин шынгыы сагывайн, анаа-ла ажылдаан кижи санныг болуп турарында.

Ам колхозтун херек кырында белеткээн тудуг материалдары чок болуп турар. Чүгле чангыс чурттала бажыңы кылырынга төңгүп чедер хире-ле ыяш материалы бар. А арткан 6 чурттала бажыннарының тудуг материалдары чок. Тайгада ону белеткеп ажылдап турар колхозчулар база чок.

Тудуг ажылының шак мындыг оожум темпилиг чоруп турарын узуткаары колхоз баштаар чериниң болгаш ында партия эге организациязының соңгаарладып болбас кол ажылы болур.

А. КУМАЯК.

Часкы тарылгага белеткел

Таңды районда Ленин аттыг колхоз келир чылдың тарылгазын кыска хуусаада эртирер дээш, амдыгааштан эгелеп белеткенип эгелээн. Келир чылгы часкы тарылгага хереглетинер 60 тонна үрезининден 37 тонна кызылтас үрезинин арыглап урган болгаш 10 тонна сула үрезинин ам чоокку хуусаада арыглап турар.

Колхозта тарылгага хереглетинер андазын, илиир болгаш өске-даа көдээ ажыл-агыйның чепсек-хереклерин чоокку хуусаада септеп эгелээр.

А. КӨШКЕНДЕЙ.

Бедик дүжүт дээш

Чөөн-Хемчик районнун Чыргакы сумузунда «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели бо чылын өстүрүп алган бедик дүжүдүн ажаап ап турган, келир 1952 чылда оондаа артык бедик дүжүттү чедип алырын, ол дугайында четчир санныг, эки шынарлыг үрезин фондузун белеткеп алырын база бодап турган.

Колхоз келир чылдың тарылгазынга 120 тонна үрезин уруп алыр дээн планын ам күүсеткен. Колхозтун үрезин складынга 120 тонна эки шынарлыг үрезин шыгжатынган. Ол болза, келир чылдың бедик дүжүдүнүн үндезини болур.

К. БОРА-КӨЖЕ.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Даараныльга комбинадының ажылын чүге суларатканыл

Даараныльга комбинады чылдың баштайгы 4 айларында бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип, чурт бүдүрүлгезиниң мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзинге санатырып, обком партияниң болгаш облкүүскомнуң бүдүрүлгелер аразынга шилчип чоруур кызыл тугун тудуп турган. Май айдан эгелээш-ле даараныльга комбинадының ажылы суларап, бүдүрүлге планын күүсетпестеп, бүдүрүп үндүрер продукцияны 3 хуу кудулаткан.

Комбинаттың ажылының суларааның, бүдүрүлге планын күүсетпейн турарының кол-ла чылдагааны болза, оон директорунуң, техниктиг удуртукчузунуң ажылдың организациязын шын эвес тургусканында болуп турар. Оон уламындан даараныкчыларга хүн-бүрүде хөй-хөй шактарны ажыл чокка куруг турул эртирер чоруктар таваржып келген.

Бүдүрүлгеде күш-ажылдың сагылга-чуруму сандаргай, хуралдарга шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел болбайн турар. Хана солун доктаамал үнмейн, чүгле кажан байырлал хүннеринге таварыштыр үнери-биле кызыгаарлатынган. Оон редактору эш Рясик оон ажылын сегидеринге сагыш салбаан.

Коллективтиң ажылчын, албан хаакчыттарынга политинформастар, солун номчулгалары кончуг ховар болуп турар. Бүдүрүлгениң мурнунда турар сорулганы партия организациязының талазындан коллективтиң кежигүннеринге чогуур өйүнде тайылбырлап таныштырбайн турар. Ниитизи-биле чугаалааргa политкижизидилге ажылы чорутунмайн турар.

Ажылчыннарның ажылга техниктиг мергежилин бедидеринге улуг ужур-дузалыг техниктиг өөредилге организастатынмаан. Ону удуртур, организастаар ужурлуг техниктиг удуртукчу, партия эге организациязының секретари эш Свистунов ол хүлээлгезин уткан.

Бүдүрүлгениң ажылчын, албан хаакчыттарының ортузунга политкижизидилгелиг ажылдың база техниктиг өөредилгениң багай тургустунганындан дыка хөй даараныкчылар ажыл-нормазын күүсетпейн турар. Ылангыя 49 кижи боттарының ажыл-нормазын күүседип шыдавайн турарлар. Даараныльга комбинады 10 айларның бүдүрүлге планнарын чүгле 99,7 хуу күүсеткен, 20,2 муң рубльдиң продукциязын чедир кылып үндүрбээн. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 6 айлар дургузунда 7, 8 хуу кудулаан, бот-өртекти чиигедириниң планы 3,2 хуу күүсетинмээн, бүдүрүлгеде үрей кылыышкыннар болур чорук ам-даа үргүлчүлеп турар. Даараныльга комбинадының девиторлуг өрези 15,3 муң рубль, кредиторлуг өрези 213 муң рубль чедип турар.

Бо-ла бүгү четпестер даараныльга комбинадының директорунуң, техниктиг удуртукчузунуң база партия эге организациязының ажылдың организациязын шын эвес тургусканындан, ажылчын, албан хаакчыттар ортузунга политкижизидилгениң, техниктиг өөредилгениң ажылын багай организастаанындан хамааржып турар.

Мынчангаш, даараныльга комбинадының ажылында илереп турар четпестерни дарый хынап көргеш, соң ажылын экижидер дугайында хамаарышкан организацияларындан боттуг хемчег алза чогуур.

ПЕТРИХ,
Областың чурт үлетпүрүнүң план секторунуң начальниги.

Ургларның өөредилгезинге шаптык ужураштырып турар

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозунда эге школада колхозчуларның 170 ажыг бичии урглары өөренип турар.

Өөреникчилерниң эки өөредилгелиг болур чоруу чүгле школаның башкыларындан хамааржыр эвес, ол ышкаш ада-иелерниң талазындан база улуг хамаарылгалыг болур.

Школазында өөренип турар ургларның ада-иелериниң иштинден чамдык кижилер ургларының өөредилгезинге шаптыктаар, ургларны өөредилгеден озалдадып, харын оларга өске ажыл кылдырар күүлдер бар болуп турар. Чижээ, колхозчу Монгуш Мөгениң оглу Даржаа школага 8 харлыында өөренип эгелээн. Даржаа ам 13 харлыг. Ынчалза-даа ол ийиги класста өөренмишаан.

Оон чылдагааны үүдел? Хамыктын мурнунда ол оолду өөредилгеже хандырарының улуу, харын өөренип эгелээн соонда бир ай хире болган соонда, Даржаа өөредилгеден чартыгып, адазының ажылын кылчып берип турар. А колхозчу Мөге оглун өөреп дээриниң улуу харын аалга турар болза деп бодаардан өске сеткили чок.

Чаа өөредилге чылы эгелээнден бээр эрткен үениң иштинде өөреникчи Даржаа 300 ажыг өөредилге шагы үскен. Ол оол аалында ажыл кылып турар.

Монгуш Мөге ышкаш ада-иелер база бар. Чижээ, Ойдуп, Сегбелдей, Хорлукай, Айдын, Ангыр-оол, Алдын-Херел, Сюр-оол болгаш Кодур-оол олар болуп турар. Бо колхозчулар ургларын өөретпес бис, оларны азырап, хепкерип шыдаар күжүвүс чок деп чылдагаан чок сөс чугаалап, ургларын өөретпейн турарлар.

Өөреникчилерни школадан чартыктырып, оларның өөредилгезинге шаптыктаар ада-иелер туруп турда Алдан-Маадыр сумуда партия эге организациязы, суму Соведи, Калинин аттыг колхозтун баштаар чери ол чорукту болдурбас талазы-биле кандыг-даа хемчээн албайн турар.

Ынчангаш өөреникчи ургларның өөредилгезинге шаптыктаар чорук-биле шынгыы демиселди чорудуп, школа назылыг ургларны ыяавыла школаже хаара тударынче хемчээн алыры Алдан-Маадыр сумуда партия эге организациязындан болгаш суму Совединден негетинип турар.

О. АЛЕКСАНДР.

Колхозта ревизия комиссиязының ажылынче кичээнгей салыр

Кызылдың көдээ районда «Черби» көдээ ажыл-агый артелиниң бо чылдың январьде болган отчёт соңгулдалыг хуралындан колхозтун ревизия комиссиязын соңгаан. Оон составынга—ревизия комиссиязының даргазында Арыкчаа, кежигүннерингe Лопсаң, Шагдыр-оол олар соңгутурганнар.

Көдээ ажыл-агый Уставын ёзугаар ревизия комиссиязы чылда 4 удаа хыналда чорудар турган болза, ол комиссия чангыс-даа ажыл чорутпаан.

Колхозта ревизия ажылы чорувайн турда колхоз баштаар чер-даа (даргазы Ф. Казанцев), районнуң көдээ ажыл-агый килдизи-даа хемчег албайн турар.

Оон ужурунда колхозтун ниити ажыл-агыйында болгаш отчёт, учёдунда четпестер хөй. Колхозчуларның ажылдаан күш-хүнери четче кылдынмаан. Ногаа ажаап алыышкынынга ажылдап турган хөрээженнерниң, хову бригадазынга ажылдап турган колхозчуларның күш-хүннерин мынчага чедир биживээн, харын олар хүн-бүрү негеп турарлар.

Ол ышкаш ниитиниң малын будаңнап турар чоруктар бар.

Колхозтун кассазын бо чылын хынап көрбээн. Кассир Сүлзүңмей касса отчёдун 3—4 айлар дургузунда киирбейн, чангыс угда киирип турар. Колхозтун акша-хөрөнгизиниң канчаар чарыгдатынып турары, кирип турар орулгазының кайы хирези билдинмес.

Колхозтун ревизия комиссиязы ажылдавайн турда, колхоз баштаар чер ону боттуг удуртпайн турда, районнуң удуртур органнарының ону эскербейн турары шын эвес.

Ч. ЕНЗУК.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Солун чагылгазын экижидип чорудар"

1951 чылда үнген 192 дугаар «Шын» солунга бижитинген «Солун тарадылгазын экижидип чорудар» деп эгелиг үүлде айтынган четпестер шын болганын Тес-Хемниң райхарылзаа конторазының начальниги дыннаткан.

Үстүнде айтыкан үүлдү ноябрьниң 22-де районнуң ажылчы чоннар депутаттар Совединиң күүскомунга чугаалашкан. Райкүүском бодунуң шиитпиринге районнуң бүгү колхозтарынга тускай почта дажыкчыларын тургузарын айыткан. Ам районнуң харылзаа конторазы почта дажыкчыларын тып, оларның-биле керээ чарылгазын чорудуп турар болгаш почта дажылгазының ажылын экижидери-биле өксе-даа хемчеглерни ап чорудуп турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы

Кижиниң эргелерин Францияның Марокконда үреп турарынга хомудалдарны Кол Ассамблеязының чугаалажып хөөрүнге колонийжи күрүнелер шаптыктап турар

ПАРИЖ. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи декабрь 13-те). Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга «КНО-нуң Уставының принциптерин болгаш кижиниң эргелериниң декларациязын Францияның Марокконда үреп турары» деп аттыг айтырыгны Ассамблеяның чугаалажыр хүн айтырыынга киирерин чугаалашкан. Египеттиң, Иракты, Ливанның, Саудовская Аравияның, Сирияның болгаш Йеменниң төлөөлери Ассамблеяның ажылының эгезинде-ле бо айтырыгны хүн айтырыынга киирер дугайында сүмелеп турганнар.

Чингине комитеттиң болгаш Кол Ассамблеяның-даа хуралдарынга араб чурттарның болгаш оон өскедаа элээн каш чурттарның төлөөлери бо саналды камгалавышаан, Франция улуг күрүне хирезинде КНО-нуң Уставының принциптерин болгаш Уставтың даандырып турар хүлээлгелерин каржызы-биле үреп турарын Марокконга болган сөөлгү болуушкуннар херечилеп турар-дыр деп демдеглээннер. Араб чурттарының чөптүг негелдезин чугаалажыр хүн айтырыынга киирериниң айтырыын чугаалажып көөрүн «соңгаарладырын» айыткан резолюцияны АКШ-тың, Францияның, Англияның болгаш өске-даа колонийжи чурттарның төлөөлериниң күткүлү-биле хүлээп алган дээрзи билдингир болгай. Бо чөптүг негелдени чугаалажыр хүн айтырыынга киирер дугайында Ассамблеяның база катап шиитпирлеп көөрүнге колонийжи чурттар шаптыктап щыдаваннар.

Бо айтырыгны чугаалажып көөрүн эгелеп турда пленарлыг хуралдың залын кижилер шыгырт долдур олургулапкан турган.

Бир дугаарында Иракты төлөөзи сөс алган. Делегейниң сөөлгү дайынынга марокко улус эвээш эвес чидириглерге таварышканнар. Дайын доозулган соонда хостуг болгаш хамаарышпас болур бис деп Марокконуң улузу идегеп турганнар. Ынчалза-даа Марокко болза, амдыгаа чедир-ле эрге чок чурт кылдыр хевээр арткан болуп турар деп ол демдеглээн.

Сирияның төлөөзи бодунуң чугаазынга Марокконуң төөгүзүн тайылбырлааш, ол чурт болза, 12 чүс чылдарның дургузунда хамаарышпас чурт турган болгаш делегейниң дыка хөй чурттарынга дипломаттыг төлөөлерлиг турган. Бүгү делегей конференцияларынга киржип-даа турган деп чугаалаан. Ындыг турбуже Марокко 1912 чылдан эгелээш, өске күрүненің чагыргазының адаанда кирген-дир.

Араб чурттар Францияның чазаа-биле дорт чугаалажыышкыннарны кылырын оралдашканнар. Олар Марокконда байдалдарга хамаарышкан боттарының негелде бижиктерин аңаа тывысканнар. Ынчалза-даа олар оон харыызын албаан ужурунда КНО-дан дуза дилээр ужурга таварышканнар—деп Сирияның төлөөзи чугаалаан.

Боттарының хамаарышпас чоруун болгаш хостуг эргелерин негээрининң үндезини Марокконуң улузунда бар деп пакистан төлөө Зафрулла-Хан чугаалааш, Франция-биле аразында дорт чугаалажыышкыннарны кылыр дээш Марокконуң чорудуп турган оралдажыышкыннарын тодаргайы-биле чугаалаан.

Зафрулла-Хан бодунуң чугаазын доозарда чугаалажыр хүн айтырыынга киирип турар бо айтырыгның адын өскертирин сүмелээн. КНО-нуң Уставының принциптерин болгаш кижиниң эргелериниң декларациязын Францияның үреп турары деп домак оларга анчыгзымаар дыңналып турар болганда, ону чугаалажыр хүн айтырыынга «Марокконуң хамаарышпас чоруунуң болгаш тускай эргезинің дугайында айтырыг» деп киирип болур-дур деп ол чугаалаан.

Дараазында Египеттиң даштыкы херектер министри Салах-эд-дин-паша сөс алган. Оон чугаалааны болза, бир эвес Кол Ассамблея чугаалажыр хүн айтырыынга марокко айтырыын киирериңден ойталаргаш көрүнгүр болзуда, КНО-га бичии чурттарның идегелин оскундурар болгаш бо организацияның алдарын улам-на кудуладыр. Франция ол чуртту 40 чылдар дургузунда чагырып келзедаа, чурттуң иштинге демократияның сайзыраарынга дузалаваан. Марокконда демократтыг хосталгалар бастынып турар.

Бир эвес Кол Ассамблеяга болгаш Францияның төлөөлерининге таарыжыр болза, чугаалажып турар айтырыгның адын өскертирине удурланмазын Египеттиң төлөөзи илереткен.

— Чингине комитеттин сүмезин хүлээп албас болгаш марокко айтырыын чугаалажыр хүн айтырыынга киирген турар ужурлуг — деп Иранның төлөөзи чугаалаан.

Доминикан республиканың төлөөзи бодунуң ээлериниң күткүлүн ёзугаар Чиңгине комитеттиң ужур-дүрүм чок саналын деткивишаан, кандыг-даа ажык чок чугаазын чулчураан.

Польшаның төлөөзиниң чугаалааны:

— Бо бүгү фактылар болза, Марокконда шынгыы болгаш дүүрээзинниг байдалдың дугайын херечилеп турар-дыр. Марокко улустуң хоойлу ёзугаар негелдезинге харыы кылдыр, француз эрге-чагыргалар национал шимчээшкинни кадыг дошкуну-биле базып турар. Марокко айтырыын чугаалажып көөр дээринден Франция ойталап турары-биле Марокконда чүвениң шын байдалын боду-ла тодарадып турардыр. Марокко айтырыын чугаалажып көөр чорук болза, Францияның иштики херектерине киржилге апаар дээр янзылыг күүлдер-биле Польшаның төлөөлери чөпшээрешпестер, чүге дээрге, Марокконуң Францияның бир кезии деп санап болбас.

Индонезияның төлөөзи бодунуң саналынга Чиңгине комитеттиң саналын хүлээп алырындан ойталаарын негевишаан, чүс-чүс миллион кижилер морокко улус-биле катыжып турарын илередип турар-дыр деп чугаалаан.

Саудовская Аравияның төлөөзи марокко айтыырын чугаалажып көөрүн соңгаарладыры дээш. КНО-нуң Уставын хажыдып турар Чингине комитеттиң составында төлөөлерниң хөй кезиин шүгүмчүлээн.

Индияның, Экваторнуң, Йеменниң болгаш Ливанның төлөөлери база-ла чугаалажыр хүн айтырыынга марокко айтырыын киирерин негээннер. Бо айтырыгны чугаалажып көөрүн КНО-нуң Уставының чангыс-даа үүлү Кол Ассамблеяга шаптыктавайн турар деп Эфиопияның төлөөзи медеглээн.

Оон дараазында ССРЭ-ниң төлөөзи А. А. Арутюнян сөс алган. ССРЭ-ниң төлөөлери Марокконуң үүл-бүрү хөй-ниитичи болгаш профэвилеллериниң организацияларындан 150 ажыг телеграммаларны хүлээп алганнар. Ук телеграммалардан марокко улусту бастып турарының дугайын чугаалап турар болгаш марокко улустуң күзелин, хосталгаже болгаш хамаарышпас чорукче оон хоойлу ёзугаар чүткүлүн КНО деткиир боор дээн идегелди илередип турар деп ол тодаргайы-биле чугаалаан.

Француз чазактың Марокконда чорудуп турар политиказынга хомудалдар болза, эн-не шынгыы айтырыг болур. Ынчангаш, Кол Ассамблея бүгү делегей организациязы болганда, ол хомудалды анаа эртирип болбас ужурлуг деп ССРЭ-ниң төлөөзи чугаазының төнчүзүнде чугаалаан. Кол Ассамблеяның чугаалажыр хүн айтырыынга марокко айтырыын киирер дугайында Египеттиң болгаш өске-даа араб чурттарның саналдарын ССРЭ-ниң төлөөлери деткип турарлар — деп ол чугаалаан.

Афганистанның төлөөзи Египеттиң болгаш араб чурттарның саналын база-ла деткээн.

АКШ-тың төлөөзи Францияның Марокконда колонийжи политиказын камгалавышаан, «кичээнгейлиг болгаш көрүнгүр» болурунче төлөөлерни кыйгырган. Дорт чугаалажыышкыннардан Франция ойталап турар деп билдинип турза-даа, Франция болза, Марокконуң султаны-биле чугаалажыышкыннарны чоруда берген деп бадыткаарын ол оралдашкан.

Марокконуң девискээрлериндe ам үеде шериг базаларын барыын күрүнелер тургузуп турарлар, шак оон ужурунда колонийжи чурттар марокко айтырыын чугаалажып көөрүнден ойталап турарлар деп Чехословакияның төлөөзи араб чурттарның саналын деткивишаан, чугаалаан. Чогум-на оон ужурунда бо марокко айтырыын амгы сессияга чугаалажыр ужурлуг-даа деп ол немеп чугаалаан.

Марокко айтырыын чугаалажыр хүн айтырыынга киирер деп турар чурттарның чамдыктарын күткүүрүнге чайлыг үени колонийжи чурттарның төлөөлерининге бериптер чадавас деп бодааш, Боливияның төлөөзи бодунуң чугаазынга Кол Ассамблеяның хуралын бо хүн хаарының дугайында сүмелээн.

Колонийжи күрүнелерниң ол оралдажыышкыны чүү-даа болбаан. Боливияның төлөөзининң саналынча удур 28 төлөөлер бадылааннар. 7 төлөөлер дадагалзаан. Чүгле 22 төлөөлер ону деткээннер.

Оон дараазында Пакистанның даштыкы херектер министри Зафрулла-Хан элээн хөй чүве чугаалаан:

— Барыын талакы күрүнелерниң төлөөлериниң аскындан хосталга дугайында чугааларның үнүп турганын бистер маңаа хөй удаа дыңнаан бис. Ынчалза-даа херек кырында кандыг-ла бир улустуң хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң дугайында чугаа эгелээрге-ле, олар боттарының сөзүн дедир тыртта бээрлер — деп ол чугаалаан.

Францияның төлөөзи Шуман ийи удаада санал бергеш, Францияның «чаагай соруктуунга» төлөөлерни бүзүрээринче кыйгырган соонда, бо чугула айтырыг талазы-биле саналонал солчуушкуннарын үзер дээш колонийжи чурттар база бир удаа оралдадыышкынын кылган.

Оларның күткүлү-биле чүве чугаалаан, Уругвайның төлөөзи бо талазы-биле бадылаашкынны ам кылбайн, санал-онал солчуушкунун дараазының хуралынче шилчидер деп сүмелээн. Санал-онал солчуушкунун үргүлчүлээриниң дугайында Ассамблеяның үндүрген шиитпирининге ол санал таарышпайн турар болган ужурунда, хуралдың даргазы ону хүлээвейн барган.

КНО-нуң Уставының принциптерин болгаш кижиниң эргелериниң декларациязын Францияның Марокконда үреп турарының дугайында Египеттиң болгаш өске-даа араб чурттарның хомудалдарын хүн айтырыынга киирер дугайында чугаалажып көөрүн бичии соңгаарладыр деп Чингине комитеттиң Ассамблеяга кылган сүмезин бадылаашкынга киирген.

23 чурттарның — ССРЭ-ниң, Украин ССР-ниң, Белорусс ССР-ниң, Польшаның, Чехословакияның, Пакистанның, Филиппиннің, Саудовская Аравияның, Сирияның, Йеменниң, Афганистанның, Бирманың, Экваторнуң, Египеттиң, Эфиопияның, Гватемаланың, Индияның, Индонезияның, Иранның, Иракты, Ливанның, Мексиканың, Югославияның төлөөлери Чиңгине комитеттиң саналынга удур болгаш амгы сессияның хүн айтырыынга марокко айтырыын киирери дээш бадылааннар. Бадылаашкын үезинде чеди төлөөлер дадагалзааннар.

Колонийжи күрүнелерниң болгаш Латин Американың, Барыын Европаның өске-даа чурттарының 28 бадылаашкыннары-биле чиңгине комитеттиң ужур-дүрүм чок саналы хүлээп алдынган.

Оон дараазында Египеттиң төлөөзи санал бергеш, марокко айтырыын соңгаарладыр деп шиитпирлезе-даа, египет төлөөлер КНО-нуң амгы сессиязына бо айтырыгны база катап тургуза бээр эргелиг болгаш ону чогуур үезинде катап тургузар-даа деп чугаалаан.

Кыдатта улус өөредилгезиниң чедиишкини

ШАНХАЙ. Кыдат Улус Республикада улуг кичээнгей улус өөредилгезинче салдынган. Чуртта школаларның саны өзүп, өөреникчилерниң саны көвүдеп турар. Чижээ, Шанхай миниципалитединиң улус өөредилге килдизиниң медээзин ёзугаар алырга, Чөөн Кыдатта эге школаларның саны 1951 чылда 109 мун чедир өскен, ол болза, 1950 чылга бодаарга 18 хуу хөй болур. Өөреникчилерниң саны 9.440 мун кижи четкен болгашчы чоннуң уругларына кызыртынган өөредилге программаларлыг тускай кежээки школаларны тургузуп турар. Амгы үеде эге өөредилгелиг күрүненің кежээки школаларын Шанхайның 363 школаларының чанында организастаан. Ында 50.940 уруглар өөренип турар, эрткен чылга бодаарга 9.461 кижи хөй. Чүгле Чапей, Цзяньин, Янцыпу болгаш өске-даа ажылчын районнарынга бо чылын 36 шак ындыг тускай школалар ажытынган.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының декабрь 15-те дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи эжелекчилериниң болгаш лисыманчы шериглериниң дириг күштеринге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырбышаан, эрги туруштарга камгалалдың тулчуушкуннарын чорудуп турар.

Декабрьның 14-те Ионьчхоньның барыын талазынга, Чхолвань биле Янгунуң соңгу талазынга артиллериянның, танкаларның болгаш ужарчүүлдүң деткимчези-биле дайзын Улустуң армиязының кезектериниң быжыглап турганы чугула бедиктерже атакалар чоруткан. Улустуң армиязының күштүг удурланыышкыннарынга дайзын таварышкаш, тулчуушкун шөлүнге 400 ажыг өлген сектерин болгаш дыка хөй боочепсээн каггаш, корум-чурум чок аткаарлаан.

Декабрьның 15-те барыын болгаш чөөн эриктерде тайбың чурттакчылары араатанзыы-биле бомбалап, пулемёт-биле боолап турган дайзынның самолёттарындан беш самолёттарны Улустуң армиязының зениттиг кезектери болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар адыгжы-аңчыларның отрядтары андара аткан.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң амиязының Кол командылалының декабрь 16-да медээлээни болза:

Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле дайзынның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып, камгалалдың тулчуушкуннарын чорудуп турар.

Беш хүннерниң дургузунда Улустуң армиязының кезектери дайзынның 1638 солдаттарын болгаш офицерлерин өлүрген, балыглаан болгаш тудуп алган. Шериг эт-херекселдерин хунаап алган.

(СЭТА).

Кореяда тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң декабрь 14-те Пхеньяндан медээлеп турары болза:

Декабрь 12-де Кореяның төп телеграф агентилели Кореяда тайбын чугаалажыышкыннарын узамдыктырарынче чүткүлдүү дээш Катышкан Штаттарны буруу шаап турар.

Агентилелдиң медеглелинде чугаалап турары болза, чугаалажыр хүн айтырыының үшкү пунктузун чугаалажып көөрү эгелээнден бээр 15 хонук эрткен. Америк таланың чорудуп турары чугаалажыышкынны узамдыктырар деп политиказының болгаш Кореяны эжелеп алыр деп оон мугулай чүткүлүнүң түннелинде ол пунктунуң талазы-биле дугуржулга амга чедир чедип алдынмаан. Бистиң таланың төлөөлекчилериниң үндүрген принциптери ол пунктунуң талазы-биле дугуржулга чедип алырынга эн-не чөптүг шын принциптер болур. Ынчалза-даа америк тала ол принциптерни хүлээп албайн ойталап турар болгаш бистиң таланың хүлээп албазы таарымча чок, шын чөп эвес саналды дээш оралдажырын үргүлчүлеп турар.

«Тыылга бистиң аэродромнар тудуп тургузарывыска удурланмышаан, ол-ла үеде бодунуң шериг күштерин быжыглаарын болгаш бодунуң туразы-биле Кореяның соңгу кезээниң кырынга агаардан хайгаарал чорударын негеп турарының чылдагааны чүдел? Улустар аразының эргелери-биле бичии-даа болза, таныш кижи бүрүзү америк таланың ол күжениишкини өске чурттуң иштики херээнге киржир дээн оралдажыышкын бооп турарын билир»— деп Кореяның төп телеграф агентилели демдеглеп турар.

Кореяның төп телеграф агентилелиниң медеглелиниң төнчүзүнде чугаалап турары болза, корей болгаш кыдат улустар тайбың аргабиле таарыштырылганы чедип алыры-биле шынчы болгаш арыг сеткилдиг күжениишкинни киирип турар. Бир эвес америк агрессорлар ол чорукту кошкак чоруктуң херечилели кылдыр ажыглап, агрессчи дайынны үргүлчүлээр болза, корей болгаш кыдат улус катышкан күштери-биле дайзынга оон-даа артык аар согуушкунну таварыштырар.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң эң шыырак шыдыраачыларының маргылдаазы доозулган

ССРЭ-ниң эң шыырак 18 шыдыраачыларының маргылдаазы бир ай ажыг хуусааның тургузунда үргүлчүлээш, чоокта чаа доозулган. Кызымакай болгаш күжениишкинниг демиселдиң түннелинде гроссмейстер Пауль Керес чурттуң шыдыраа талазы-биле чемпиону деп атты чаалап алган. Оон ам үш удаа кымга-даа аштырбайн келгени ол. Совет Эвилелиниң шыдыраа талазы-биле чемпиону бо маргылдаага ойнап турганының үезинде эң шиитпирлиг үелерде тийлекчи болуп үнер турган: эң ылаңгыя бирги черге үнер чыгаан турган шыдыраачылар — Смысловту болгаш Геллерни база уткулап каан.

Тергиин берге байдал тургустунуп келген болза-даа ол Терпуговту тиилеп үнген болгаш ийи бодаларын алзыпса-даа мастер Геллерни дүжүп бээринге албадаан.

Ол маргылдааның тиилекчизинден ында киржикчилерниң эн-не аныяа— Москваның чемпиону, 22 харлыг мастер Петросян болгаш Одесса университединиң студентизи, аныяк мастер Геллер бичии-ле эвээш санныг болганнар.

Геллер 1949 чылда, кажан мастерниң кандидады турган үезинде Тбилисиниң маргылдаазынга бирги черни эжелээш, ССРЭ-ниң шыдыраа талазы-биле он чеди дугаар маргылдаазының киржикчизи болган. Ынчаарда ол сөөлгү ойнаашкыннарынга чедир бирги чер дээш демисешкен. Чүгле оон дуржулга чок турганы Бронштейн-биле Смысловту бирги черже эртирипкен. Ынчангаш оон чедиишкиннери болза, Геллер гроссейстер болуп болурун бадыткап турган.

Ам бо XIX маргылдаага оон чедип алган чаа чедиишкини ССРЭ-ниң гроссмейстери деп атка төлептиин херечилеп турар. Геллер бодамчылыг, идепкейлиг ойнаар турган. Эң ылаңгыя кажан оон холунга инициатива турар болза, ол аныяк мастер кымга-даа айыылдыг ойнаар.

Ол ышкаш Петросян маргылдаа сөөлзүрээн дудум-на улам күштүү-биле ойнаар турган. Маргылдааның ийи дугаар чартыында Петросян ышкаш ол хире чедиишкинниг ойнаан кижи чок болган. Ол ынчаарда 7 кижини уткан, а чүгле чангызынга утурган. Ол ышкаш гроссмейстерлер биле ужуражыышкыннарынга ол тергиин мергежилин көргүзүп турган. Чеди кижи-биле ойнааш, 5-жин уткаш, ийи-биле хайымнашкаш, чангызынга-даа утурбаан.

Гроссмейстер Смыслов маргылдааның таблицазынга бир дугаарында чоруп турганнар-биле дыка-ла үр деп чоруп турган. Ынчалза-даа маргылдааның төнчүзү чоошкулап турда Кереске болгаш Петросянга утургаш, чүгле дөрт дугаар черни алган. А Смыслов марылдааның дургузунда улуг күжениишкин-биле болгаш көдүрлүүшкүн-биле ойнаан. Маргылдааның киржикчилери-биле ойнаан санында-ла ол дыка хөй чаа-чаа үүлдерни киирип, кызымакай ажыглап турган.

Шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону Ботвинник он-на саннарны удуп алгаш, бешки черни эжелээн. Он дөрткү эргилдеге чедир ол мурнунга чоруп турганнарның санынга кирип турган, а кажан Геллерге утурупкаш-ла бирги чер дээш оралдажыышкынын соксаткан.

Ботвинник ССРЭ-ниң шыдыраа талазы-биле чемпионун тодарадырының маргылдааларынга алды чыл киришпээн. А 1945 чылда бирги чер дээш маргылдаага ийи дугаар чер эжелээн кижиден 3 санны хөйнү чаалап алгаш, бирги черни чииги-биле чедип алган. Ынчаарда чангыс-даа кижиге утурбаан.

Сөөлгү чылдарның дургузунда горссмейстерлерге шорулгактыг, аныяк шыдыраачылар дыка хөйү-биле илерээннер. Совет шыдыраа школазының кижизитирикчилери маргылдаа бүрүзүнге-ле шылгалып үнүп турарлар: 1931 чылда болган Бүгү-эвилелдиң бирги чери дээш VII маргылдаага аныяк шыдыраачылар шылгараан турган. Ынчаарда шыдыраа талазы-биле чурттуң бир-ле дугаар чемпиону 20 харлыг Михаил Ботвинник болган. Ол ышкаш аныяк салгакчыларның төлөөлекчилери — Рюмин, Алаторцев Юдович, Раузер, Мазель болгаш өскерлер-даа боттарының мергежилдиин көргүскеннер.

1940 чылда болган ССРЭ-ниң шыдыраа талазы-биле XII маргылдаазы база-ла дыка хөй өскерлиишкинни болдурган. Ынчаарда тиилекчилериниң аразынга Бондаревскийниң, Смысловтуң, Болеславскийниң аттары көстүп келген. А дайын сөөлүнүң чылдарында аныяк шыдыраачылар Бронштейн, Фурман болгаш Холмов олар алдаржааннар.

Бо чоокта чаа доозулган XIX шыдыраа маргылдаазынга киришкен 11 мастерлер шуптузу-ла барык аныяктар болганнар. Олар пионерлер Ордуларының болгаш шыдыраа клубтарының кижизитирикчилери. Оларның-биле ужуражыышкыннарга (маргылдаа мурнунуң) Толуш, Макогонов, Кан, Лисицин, Константинопольский, Сокольский, Чеховер дээн ышкаш мергежилдиг мастерлер үтүруп каанна. Ынчангаш олар чемпионну илередириниң маргылдаазынга киржир эрге чок болганнар. Ол ышкаш гроссмейстерлер Рагозин, Лилиенталь, Леванфиш олар база-ла киришпээннер.

Ынчангаш шыдыраа маргылдаазының аныяк киржикчилери улуг чедиишкиннерни бо удаада база-ла чедип алган деп чүве тодаргай болуп турар. Баштайгы он кижилерге 5 гроссмейстерлер болгаш 5 мастерлер киргеннер. Түннелинде гроссмейстерлер 51½ саннарны, а мастерлер —51 саннарны уъдуп алган болганнар. Ол дээрге, аныяк мастерлерниң чедиишкини болган.

Маргылдаага чамдык гроссмейстерлер улуг бергедээшкиннерге таварышкаш, хайымнаштырарын оралдажыр турган. Чижээ, гроссмейстер Флор 10 удаа хайым ойнаан, а Ботвинник — 9 кижи-биле хайымнашкан. Ол ышкаш Котов болгаш Бондаревский олар — 8-8 кижи-биле хайымнашканнар. Ынчангаш шыдыраа болза, бистиң Совет Эвилелинде эн-не нептеренгей, бүгү улустуң сонуургалы, оларның чарылбас херээ апарган дээрзин аныяк шыдыраачыларның чедиишкиннери тодаргай көргүзүп турар-дыр.

Шыдыраа талазы-биле XIX маргылдаа болза, чүгле Совет Эвилелинге эвес харын-даа бүгү делегейге алдарлыг болуушкун болган. Кажан, капиталистиг чурттарның шыдыраа талазы-биле шыырак-ла дээн кижилериниң аттары каш-каш чылдарның дургузунда ол-ла хевээр немелде чок туруп турда, Совет Эвилелинде канчаар-даа аажок хөй санныг шыдыраачылар улам-на немештир тыптып турарлар. Чүге дээрге, совет шыдыраа школазы — делегейде эн-не мурнакчы, а совет шыдыраачылар — делегейде эн-не шыырак болуп турар. Бүгү делегейниң талазы-биле ап көөрге-даа шыдыраанның эн-не нептерээн чери болгаш оон төвү — Совет Эвилели апарган. Херээженнерниң аразындан делегейниң бирги черин совет шыдыраачы Людмила Руденко эжелеп турар.

Совет шыдыраачылар ам-даа чаа-чаа спортчу чедиишкиннерни чедип алыр дээш, социалистиг культураның капиталистиг чурттарның өлүп бадып турар культуразындан артык шынарлыын көргүзер дээш боттарының шыдыраачы уран-чүүлүн улам-на бедидерлер.

Совет шыдыраачыларның делегейге алдарлыг чедиишкиннериниң үнүп турар дөзү болза, социалистиг культураның улуг базымнарындан, улустуң культуразының хөгжүлдезинге совет чазактың, большевик партиянын болгаш улуг Сталинның салыы турар улуг сагыш салыышкынының ачызындан болуп турар.

М. МОРОЗОВ.

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

1952 чылда областың „Шын“ солунунуң

чагылгазын хүлээп алыры эгелээн.

ЧАГЫЛГАНЫҢ ӨРТЭЭ:

Чылда 60 рубль, чартык чылда 30 рубль, үш айда 15 рубль.

Неделяда 5 үнер.

Чагылганы Тыва областың бүгү харылзаа конторалары, салбырлары болгаш агентилери хүлээп ап турар.

Ол ышкаш областың

«ТУВИНСКАЯ ПРАВДА»,
«МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ — ТЫВАНЫҢ АНЫЯҚТАРЫ»,
«СЫЛДЫСЧЫГАШ»

солуннарның чагылгаларын хүлээп ап турар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралынын, культура болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьының —4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б02295. Облкүтеномнуң типографиязы